Iceland Liechtenstein Norway grants

FRDS
FONDUL ROMÂN DE DEZVOLTARE SOCIALĂ

MANUALUL EDUCATORULUI

5

RESURSE TEORETICE ŞI PRACTICE PENTRU PERSONALUL CENTRELOR DE ZI (TOOLKIT)

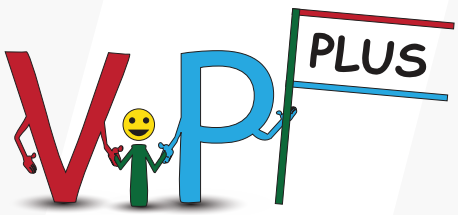

VOLUNTARIAT - INIȚIATIVE - PROFESIONALISM
PENTRU CALITATE ÎN SERVICIILE DE ZI DESTINATE COPIILOR DIN COMUNITĂȚILE VULNERABILE

www.eeagrants.ro www.frds.ro

PROMOTOR:

CONSILIUL JUDEȚEAN IALOMIȚA

DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI IALOMIȚA

PARTENERI:

CONSILIUL JUDEȚEAN ARAD

DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI ARAD

CONSILIUL JUDEȚEAN BUZĂU

DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI BUZĂU

CONSILIUL JUDEȚEAN MUREȘ

DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI MUREȘ

CENTRUL DE RESURSE ȘI INFORMARE PENTRU PROFESIUNI SOCIALE CRIPS

INTRODUCERE

*Proiectul **VIP Plus „Voluntariat – Iniţiative – Profesionalism pentru calitate în serviciile de zi destinate copiilor din comunităţile vulnerabile”, cod PN1020** este implementat de Direcţia Generală de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului (D.G.A.S.P.C.) Ialomiţa în parteneriat cu D.G.A.S.P.C. Arad, D.G.A.S.P.C. Buzău, D.G.A.S.P.C. Mureş şi Centrul de Resurse şi Informare pentru Profesiuni Sociale Bucureşti (CRIPS) prin Programul „Dezvoltare locală, reducerea sărăciei şi creşterea incluziunii romilor”, finanţat din Granturile SEE şi Norvegiene 2014-2021 şi administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială. Perioada de implementare este 01.01.2021 – 31.12.2022, bugetul total fiind de 4.565.893 lei.*

*Scopul proiectului este creşterea şanselor de incluziune socială şi o mai bună abilitare a copiilor şi tinerilor de etnie romă şi a familiilor acestora din comunităţi rurale şi cartiere urbane defavorizate din judeţele Ialomiţa, Arad, Buzău şi Mureş, asigurând dezvoltarea calităţii serviciilor acordate populaţiei de etnie romă de către nouă centre de zi care promovează modele de bune practici de abilitare, campanii de conştientizare şi nondiscriminare, intervenţia în reţea, munca în echipă şi solidaritatea socială. Mai multe informaţii despre proiect se găsesc pe pagina web a acestuia, **www.vip-plus.crips.ro***

În cadrul proiectului VIP Plus, una dintre preocupările cheie a fost aceea de a contribui la dezvoltarea resurselor umane ale centrelor de zi participante la proiect – atât personal de conducere, cât şi personal de educaţie şi îngrijire, colaboratori şi voluntari din comunitate.

Pe lângă demersul formativ de care au beneficiat, prin cursuri, şefi de centre de zi, reprezentanţi ai furnizorilor de servicii (autorităţi publice locale şi ONGuri) şi membri ai echipelor de personal, proiectul VIP Plus a asigurat elaborarea de resurse teoretice şi practice utilizabile în activităţile curente, în relaţia cu copiii beneficiari şi cu părinţii acestora. Prin diseminarea resurselor elaborate (pe pagina web a proiectului şi prin materiale tipărite), va fi posibilă extinderea impactului către alte centre de zi din judeţele participante, precum şi către alte centre de zi din ţară, cu statut public sau privat.

Acest pachet de resurse teoretice şi practice destinat personalului centrelor de zi - kit cu instrumente pentru abilitarea copiilor romi şi a părinţilor / familiilor acestora - este un rezultat al activităţii ***A2. Dezvoltarea resurselor umane ale centrelor de zi participante la proiect,*** *care contribuie în mod esenţial la unul dintre obiectivele proiectului - respectiv* ***Obiectivul specific 1. Îmbunătăţirea capacităţii instituţionale a 9 centre de zi - servicii sociale integrate în comunităţi din judeţele Ialomiţa, Arad, Buzău şi Mureş, cu peste 2/3 beneficiari de etnie romă.***

Structura „toolkit"-ului a fost stabilită de către echipa Asociaţiei Centrul de Resurse şi Informare pentru Profesiuni Sociale CRIPS, partener 4 în proiectul VIP Plus, având în vedere nevoile de formare identificate la începutul proiectului, în etapa de evaluare iniţială a centrelor de zi. Roluri importante în stabilirea structurii lucrării au avut, deopotrivă, opiniile experţilor de proiect din echipele celor patru Direcţii Generale de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului partenere – Ialomiţa, Arad, Buzău şi Mureş – precum şi priorităţile de interes exprimate de cursanţii beneficiari ai cursurilor de perfecţionare din activitatea A2. Pachetul de resurse a fost creat în strânsă legătură cu toate celelalte activităţi ale proiectului, cu consultarea beneficiarilor şi printr-un proces de „networking" cu toţi partenerii. Dat fiind că centrele de zi participante sunt servicii sociale cu peste 2/3 beneficiari de etnie romă, în elaborarea resurselor au fost folosite şi opiniile exprimate de specialiştii şi liderii romi, participanţi la seminariile de formare. Tuturor celor consultaţi le adresam mulţumirile noastre!

Ţinând cont de toate aceste opinii, pachetul de resurse cuprinde trei părţi:

- *Partea 1:*
  SUPORTUL DE CURS utilizat în activitatea de perfecţionare a personalului centrelor de zi.

- *Partea a 2-a:*
  CODUL DE BUNE PRACTICI PENTRU ASIGURAREA RESPECTĂRII DREPTURILOR COPILULUI BENEFICIAR AL CENTRULUI DE ZI
- *Partea a 3-a:*
  FIŞE RESURSĂ

Menţionăm că toate cele trei părţi cuprind informaţii şi recomandări practice care pot fi mereu completate cu alte propuneri şi experienţe. Lucrarea

este o invitaţie la reflecţie şi la schimb de experienţă, fiindcă inovaţia şi bunele practici se construiesc dinamic, cu recunoaşterea valorii practicii profesionale şi a importanţei comunicării între profesionişti.

Recomandările de bune practici incluse în acest „toolkit" pot fi completate de către toţi profesioniştii care lucrează în centre de zi. Până la finalul implementării proiectului VIP Plus, dar şi după încheierea acestuia, echipa responsabilă de elaborarea setului de instrumente de lucru pentru personalul centrului de zi vă invită să trimiteţi propuneri de completări. Utilizaţi adresa de email ***crips1@crips.ro*** *cu menţiunea „completări la toolkit-ul destinat personalului centrului de zi".*

Prin realizarea acestui toolkit, Asociaţia CRIPS – furnizor de formare responsabil în cadrul proiectului VIP Plus de elaborarea modelelor de formare şi organizarea cursurilor - continuă astfel tradiţia de peste 27 de ani în realizarea de materiale metodologice pentru profesioniştii şi voluntarii din sistemul de asistenţă socială şi cadrele didactice din sistemul de învăţământ într-un limbaj accesibil şi practic.

Cu dorinţa ca acest toolkit să fie util celor care intervin în centre de zi din comunităţi vulnerabile - profesionişti şi voluntari preocupaţi de calitatea serviciilor acordate copiilor şi familiilor, le dorim tuturor utilizatorilor mult succes şi aşteptăm informaţii despre bune practici care completează experienţele noastre.

CUPRINS

PARTEA 1: Suport de curs pentru perfecţionarea personalului din centre de zi……..…pag. 6

A. Bune practici în interesul copiilor din familii vulnerabile. Principii şi exemple practice aplicabile în centrele de zi.....pag. 6

B. Dezvoltarea capacităţii de acţiune a copiilor şi a părinţilor de etnie romă prin activităţile din centrul de zi. Importanţa comunicării în atingerea obiectivelor Centrului de zi. Comunicarea cu părinţii copiilor beneficiari ai centrului de zi.....pag. 16

C. Principiul nondiscriminării – noţiuni fundamentale. Schimbarea începe cu noi înşine: cum aplicăm principiul nondiscriminării în centrul de zi. Educaţia pentru nondiscriminare la nivelul centrului de zi şi în comunitate.....pag. 40

PARTEA A 2-A: Cod de bune practici pentru asigurarea respectării drepturilor copilului beneficiar al centrului de zi……..……pag. 50

PARTEA A 3-A: Fişe-resursă……pag. 64

PARTEA 1: SUPORT DE CURS PENTRU PERFECTIONAREA PERSONALULUI DIN CENTRE DE ZI

A. BUNE PRACTICI IN INTERESUL COPIILOR DIN FAMILII VULNERABILE. PRINCIPII SI EXEMPLE PRACTICE APLICABILE IN CENTRELE DE ZI

În loc de obiective

În momentul în care urmărim dezvoltarea unui serviciu destinat copiilor care provin din familii vulnerabile, trebuie să reuşim să identificăm acele principii care definesc bunele practici în interesul copilului şi al familiei acestuia.

Reflecţia permanentă trebuie să se contureze în jurul întrebării: „Ce poate oferi serviciul în care lucrez / activităţile acestuia astfel încât să susţină bunăstarea copilului din familii vulnerabile?"

! Pentru început, să încercăm să definim *vulnerabilitatea*. Termenul de grup vulnerabil este folosit adesea în documente oficiale, documente legislative sau în rapoarte de cercetare ca fiind similar celui *de grup defavorizat, marginalizat, exclus sau grup de risc.* Legea asistenţei sociale[1] defineşte grupul vulnerabil ca fiind „persoane sau familii care sunt în risc de a-şi pierde *capacitatea de satisfacere a nevoilor zilnice de trai din cauza unor situaţii de boală, dizabilitate, sărăcie, dependenţă de droguri sau de alcool ori a altor situaţii care conduc la vulnerabilitate economică şi socială"*.

[1] Legea Nr. 292/2011 Legea asistenţei sociale, actualizată

Toate aceste vulnerabilităţi au forme de manifestare extrem de diferite, drept pentru care s-a considerat că este nevoie de indicatori care desemnează, cât se poate de obiectiv, situaţiile de *vulnerabilitate, indicatori ai veniturilor / nivelului de trai / al sărăciei, accesului pe piaţa muncii, educaţiei, locuirii, stării de sănătate, tipului de gospodărie sau comunitate, participării sociale* sau indicatori care *delimitează probleme sociale*, precum plasarea copiilor în serviciile de plasament, exploatare, trafic, violenţă domestică sau consum de droguri.

La nivelul Uniunii Europene, grupurile vulnerabile sunt surprinse prin indicatori ai incluziunii sociale precum:

a) rata sărăciei relative;
b) rata deprivării materiale;
c) profunzimea sărăciei;
d) rata şomajului pe termen lung;
e) ponderea persoanelor care trăiesc în gospodării în care niciun membru nu este angajat;
f) abandonul şcolar timpuriu;
g) ponderea populaţiei cu nivel de educaţie scăzut;
h) rata deprivării privind locuirea;
i) ponderea populaţiei care trăieşte în gospodării aglomerate;
j) speranţa de viaţă la naştere sau speranţa de viaţă la 65 de ani etc.

Este important să înţelegem că persoanele care constituie grupurile vulnerabile sunt grupuri *lipsite de suport,* care se află adesea *în stare cronică de sărăcie, fiind în incapacitate de a profita de oportunităţi sau de a se apăra în faţa problemelor care pot apărea*.

Astfel, ajungem să identificăm *şi riscul de vulnerabilitate*. Persoanele / grupurile pot fi supuse *situaţiilor / contextelor de expunere la riscuri* care pot conduce *la un nivel de bunăstare plasat sub pragul a ceea ce se considera a fi acceptabil / dezirabil*. În acest context, vulnerabilitatea *este legată de un eveniment, de o intervenţie sau de eşecul unei strategii* şi poate fi o stare tranzitorie. În acest context, al riscului de vulnerabilitate, pot intra femeile aflate în perioada maternităţii, tinerii absolvenţi debutanţi pe piaţa muncii, persoanele care migrează pentru muncă etc.

Dacă ar fi să găsiţi câteva cuvinte care să definească vulnerabilitatea copiilor din serviciile pe care le dezvoltaţi, acestea ar fi:

.....
.....

Putem încerca descrierea principalelor elemente care descriu vulnerabilitatea:

- Condiţii de viaţă ale grupurilor vulnerabile sunt:

  a) locuinţe precare sau lipsa locuinţei;
  b) şomaj;
  c) nivel de educaţie scăzut;
  d) lipsa veniturilor.

- Femeile sunt considerate a fi mai expuse riscurilor sărăciei şi excluziunii sociale decât bărbaţii. Contextele date de cultura unor minorităţi, de exemplu, pot afecta accesul la educaţie al fetelor. Se reproduc modele educaţionale care structurează rolurile în familie şi societate ale familiei, accentuând inegalităţile de gen încă de la cele mai fragede vârste.

- Persoanele care aparţin grupurilor vulnerabile *au o stimă de sine scăzută*, o imagine *de sine negativă care este integrată şi activă în toate domeniile vieţii*. Fragilitatea emoţională şi carenţele în gestionarea raporturilor sociale sunt cronice. Datorită eşecurilor repetate, dezvoltă o lipsă de motivaţie pentru depăşirea situaţiilor de vulnerabilitate - şi aceasta, chiar ca model comportamental care se întinde pe mai multe generaţii. Comportamentele adaptative se structurează pe dependenţa de suport din partea altora (persoane sau autorităţi), comportamente care au, uneori, nu doar nevoie de suport, ci şi de comportamente care induc în plan social faptul că ”suportul li se cuvine” fără a oferi nimic în schimb (participarea la activităţi şcolare, la activităţi de tip terapeutic, la cursuri de calificare - recalificare). Este important să ştim că această caracteristică este UN EFECT al unor

conjuncturi în care persoanele aparţinând grupurilor vulnerabile se dezvoltă şi trăiesc, influenţând în mod negativ dezvoltarea personală / profesională şi socială a acestora.

VULNERABILITĂŢI LA NIVELUL COPILULUI ŞI FAMILIEI SALE[2]:

- *Condiţiile de locuit* sunt improprii din punctul de vedere al spaţiului alocat pe persoană, utilităţi, aparatură, racordare la curent, apă şi canalizare; lipsa documentelor de proprietate care duc la lipsa actelor de identitate (cu impact imediat asupra lipsei accesului la servicii medicale, educaţionale şi de protecţie socială);

- *Stare de sănătate* precară datorată lipsei de acces la serviciile medicale de bază şi / sau de specialitate;

- *Copilul nu este cuprins într-o formă de învăţământ d*eoarece nu există şcoală în proximitate; familia nu deţine veniturile necesare asigurării transportului; familia nu consideră educaţia importantă astfel încât copilul nu este cuprins într-o formă de învăţământ, are o frecvenţa redusă cu risc de abandon şcolar şi părăsire timpurie a şcolii; variaţia performanţei şcolare în funcţie de statusul socio-economic al elevilor; lipsa sentimentului de apartenenţă la comunitatea şcolară;

- *Familia copilului are nevoie de suport pentru dezvoltarea* abilităţilor parentale, abilităţilor de bază şi deprinderilor de viaţă independentă, situaţie economică precară şi / sau plecarea părinţilor la muncă în străinătate sau victime ale traficului, copii care trăiesc în grija bunicilor, a rudelor sau a unor tutori; părinţii copilului au dificultăţi economice, venituri insuficiente pentru cheltuielile necesare lunare.

- *Familia copilului a dezvoltat comportamente nesănătoase, auto-distructive* - consumul excesiv de alcool, consumul de substanţe ilegale, etc.;

[2] Adaptare după ”Modelul de identificare a vulnerabilităţilor pe categorii de vârstă la nivel individual şi comunitar” http://serviciicomunitare.ro/metodologii

VULNERABILITĂŢI LA NIVEL DE COMUNITATE LOCALĂ:

- *Inexistenţa reţelelor informale / formale de suport* pentru accesarea acestora în scopul depăşirii situaţiilor de vulnerabilitate;

- *Lipsa înţelegerii problematicilor reale ale comunităţii* la nivel de autoritate publica locală. Lipsa unei diagnoze sociale corecte / reale şi a unei strategii de dezvoltare a serviciilor de suport (atât primare, cât şi de specialitate, publice sau private): medicale, educative, sociale, culturale şi a activităţilor economice (aducătoare de venituri constante). Lipsa unui buget care să acopere nevoile existente şi lipsa iniţiativelor de identificare a suplimentării financiare. Lipsa accesului la resurse umane specializate;

- *Poziţionare geografică a comunităţii* în zone de apariţie a riscurilor de mediu (inundaţii, secetă extremă), fără acces la oportunităţi sociale, culturale sau economice, fără infrastructură sau cu infrastructură nedezvoltată (apă curentă, electricitate, canalizare).

Încercaţi să identificaţi principalele vulnerabilităţi de la dumneavoastră din comunitate (la nivel de copil şi familie si la nivel de comunitate) – dar şi avantajele sau punctele forte. Completati pe o foaie un tabel similar celui de mai jos:

	Vulnerabilităţi	Avantaje
Copil / familie		
Comunitate		

După ce am parcurs toate acestea, ne reîntoarcem la întrebarea de la începutul capitolului: „Ce poate oferi serviciul în care lucrez / activităţile acestuia astfel încât să susţină bunăstarea copilului din familii vulnerabile?”

Situaţiile de vulnerabilitate descrise anterior generează o imagine a „***lipsei”.*** Un serviciu social destinat copilului şi familiei sale aflat în stare de vulnerabilitate trebuie să schimbe puţin această paradigmă şi să susţină *asigurarea bunăstării copilului şi familiei sale.*

Cât de mult putem să ne asumăm din atingerea acestui deziderat al asigurării bunăstării copilului este un element care trebuie *stabilit şi calibrat cu multă acurateţe şi cu mult profesionalism* în momentul identificării obiectivelor instituţionale.

Bune practici în identificarea nevoilor copiilor şi familiilor şi în acordarea suportului necesar

Dacă ar fi să punem în oglindă toate lipsurile amintite anterior şi să descriem bunăstarea copilului (sau facilitarea satisfacerii acesteia), putem să ajungem la concluzia că bunăstarea se axează pe nevoia de :

- **A FI SĂNĂTOS** - copilul trebuie să aibă acces la asistenţă medicală adecvată şi să primească suportul necesar pentru a avea o bună stare de sănătate.

  Avem nevoie de acte de identitate, de o familie informată constant cu referire la o viaţă sanogenă, de servicii de specialitate.

  Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

- **A FI ÎN SIGURANŢĂ** - copilul este protejat de orice formă de abuz, neglijare sau vătămare (acasă, la şcoală şi în comunitate şi se simte în siguranţă în aceste medii). Avem nevoie de o locuinţă, de un mediu familial echilibrat, de acces la servicii medicale / educaţionale / sociale care să fie active.

Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

- **A FI ÎNGRIJIT CU AFECŢIUNE** – avem nevoie are un spaţiu de locuit, într-un mediu familial unde adulţii îi asigură îngrijire adecvată, vestimentaţie potrivită şi obiecte personale de care el are nevoie.

Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

- **A AVEA ACCES LA EDUCAŢIE** şi a se dezvolta în toate aspectele - copilul are nevoie de un mediu sănătos şi stimulator pentru dezvoltare, are acces la educaţie sau formare profesională.

Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

- **A FI ACTIV** – copilul are timp liber pentru a se relaxa (activităţi acasă, la şcoală şi în comunitate, participă la diverse activităţi sportive şi de odihnă, este susţinut să îşi practice pasiunile).

Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

- **A FI RESPECTAT** – copilul este ascultat şi implicat în propria-i viaţă ţinându-se cont de vârsta şi nivelul său de dezvoltare, familia are capacităţile parentale care-i permit să implice copilul în deciziile care îl privesc şi cele care privesc familia, comunitatea este pregătită să înţeleagă specificul cultural al copilului şi al familiei sale.

Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

- **A ÎNVĂŢA ŞI MANIFESTA RESPONSABILITATE** - copilul este încurajat să îşi asume sarcini şi roluri şi se implică în activităţi specifice vârstei şi gradului său de maturitate; comunitatea oferă copilului ocazia de a participa la activităţi care să susţină responsabilizarea acestuia cu privire la sine, familia sa, alţi membri ai comunităţii.

Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

- ***A FACE PARTE, A FI INCLUS ÎN MEDIILE ÎN CARE TRĂIEŞTE*** - copilul şi familia acestuia sunt membrii egali ai comunităţii, cu respect pentru specificul său cultural şi în respect pentru cultura/tradiţiile şi obiceiurile celorlalţi membri ai comunităţii; comunitatea facilitează exprimarea culturală a tuturor membrilor săi.

Puteţi să mai adăugaţi câteva idei? Ce faceţi dumneavoastră împreună cu el pentru a-i fi îndeplinită această nevoie?

PRINCIPIILE ÎN CADRUL ACTIVITĂŢII CENTRULUI DE ZI

(pe care vi le propunem)

- Serviciile oferite să corespundă nevoilor particulare şi ale grupului din care provine, precum şi ale comunităţii în care copilul trebuie să fie integrat / inclus.

Puteţi descrie ce înseamnă acest lucru pentru dumneavoastră?

- Să asigure, în activităţile oferite, participarea copilului şi a familiei sale la toate deciziile care îl / îi privesc, în respect pentru cultura / obiceiurile / tradiţia acestora, dar şi pentru diversitate.

  Să implice toţi membrii familiei în activităţile care le sunt destinate şi să stimuleze implicarea membrilor familiei în iniţierea şi implementarea activităţilor. Să faciliteze învăţarea interculturală pentru combaterea efectelor negative de respingere, de discriminare.

  Să faciliteze, prin activităţile oferite, accesul la asistenţă medicală, educaţie, protecţie socială a copilului şi a familiei sale, în respect pentru apartenenţa sa culturală şi nevoile concrete ale acestora.

Puteţi descrie ce înseamnă acest lucru pentru dumneavoastră?

- Să identifice reţeaua de suport de la nivel comunitar şi să faciliteze complementaritatea şi abordarea integrată a nevoilor copilului şi familiei sale. Să urmărească parteneriatul între autoritatea publică locală, servicii publice sau private, ONG-uri, instituţii de cult, unităţi economice, membrii comunităţii în vederea suportului acordat copilului şi aflat în situaţie de vulnerabilitate. O resursă importantă pentru toate activităţile dezvoltate sunt liderii comunităţii (atât a celei vulnerabile, cât şi a comunităţii locale, lideri formali şi informali).

Puteţi descrie ce înseamnă acest lucru pentru dumneavoastră?

- Să faciliteze implicarea întregii comunităţi la sprijinirea persoanelor vulnerabile care necesită suport şi măsuri de protecţie socială pentru depăşirea sau limitarea unor situaţii de dificultate, în scopul asigurării incluziunii sociale a acestora.

Puteţi descrie ce înseamnă acest lucru pentru dumneavoastră?

B. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE ACȚIUNE A COPIILOR ŞI A PĂRINȚILOR DE ETNIE ROMĂ PRIN ACTIVITĂȚILE DIN CENTRUL DE ZI. IMPORTANȚA COMUNICĂRII ÎN ATINGEREA OBIEC-TIVELOR CENTRULUI DE ZI. COMUNICAREA CU PĂRINȚII COPIILOR BENEFICIARI AI CENTRULUI DE ZI

În loc de obiective

În scopul realizării unei activităţi cât mai eficiente şi în acord cu nevoile de abilitare ale copiilor amintite în capitolul anterior, profesionistul care îşi desfăşoară activitatea în centrul de zi are nevoie, în practica sa de zi cu zi, de o serie de cunoştinţe, abilităţi şi valori care se referă *la* ***comunicarea cu copilul, cu familia acestuia, cu reţeaua socială a familiei***, ***cu reţeaua socială de la nivel de comunitate***.

Relaţia dintre profesionist şi beneficiarul centrului de zi se stabileşte şi se consolidează prin intermediul **comunicării**, rezultatele muncii întregii echipe de abilitare, de dezvoltare a competenţelor copilului şi de depăşire a situaţiei de vulnerabiliate (sau de risc de vulnerabilitate a acestuia) fiind influenţate profund de calitatea comunicării cu profesioniştii.

DEZVOLTAREA CAPACITĂŢII DE ACŢIUNE

Satisfacerea nevoilor şi atingerea principiilor în cadrul activităţii desfăşurate la nivelul Centrului de zi generează premisa DEZVOLTĂRII CAPACITĂŢII DE ACŢIUNE a copiilor beneficiari.

Vorbim despre **dezvoltarea capacităţii de acţiune a copiilor** dacă acesta:

- ***are încredere în el însuşi;***
- ***se simte responsabil pentru faptele sale/ prevede consecinţele faptelor sale*** viitoare şi acţionează cu responsabilitate;
- nu aşteaptă pasiv ca alţii să facă totul pentru el, ci ***are o atitudine activă***, fiind conştient că viitorul său depinde în primul rând de el însuşi.

STIMA DE SINE

Copilul îşi construieşte opinia despre sine în funcţie de părerile persoanelor "importante", relevante afectiv pentru el: părinţii, bunicii, personalul educativ, etc. Pe măsură ce creşte, opiniile prietenilor şi colegilor devin tot mai importante pentru copil / adolescent. Acest proces de auto-evaluare nu se opreşte nici la maturitate – cercetările au demonstrat că imaginea de sine continuă să se modifice până in apropierea vârstei de 80 de ani.

În dezvoltarea sa, copilul caută răspunsuri la intrebări importante: „Cine sunt eu?" (identitatea), „Care este valoarea mea?" (stima de sine). El trebuie să fie ajutat de adulţi să-şi formeze propria stimă de sine. În căutarea propriei identităţi, copilul îşi asumă diverse tipuri de comportamente: mai întâi încearcă să semene cu adultul, apoi să eludeze, să escaladeze toate regulile care vin exclusiv din partea adultului (părinte, educator, profesor, medic,etc), apoi cele care vin din partea altor copii mai mari. Ulterior, va integra regulile şi se va comporta în conformitate cu acestea, ştiind care îi sunt responsabilităţile în raport cu ele şi care sunt consecinţele nerespectării lor. Altfel spus, îşi va asuma responsabilităţile, fapt care este o deprindere de viaţă importantă.

Din acelaşi proces al căutării identităţii mai face parte şi căutarea lui "Eu" şi diferenţierea de "Noi" prin identificarea elementelor care îi dau sentimentul de apartenenţă: fie că este vorba despre apartenenţa la o familie, cu obiceiurile şi valorile sale, fie că este vorba despre grupuri sociale (prieteni sau colegi, care ascultă un anumit stil de muzică, care practică anumite sporturi sau frecventează anumite cercuri extracurriculare, au un anumit stil de a se îmbrăca).

Cum poate fi dezvoltată stima de sine la copiii aflaţi in situaţie de vulnerabilitate?

Puteţi să daţi câteva exemple?

Nu există o reţetă valabilă pentru toţi, însă sunt câteva elemente esenţiale care definesc stima de sine a fiecărei persoane:

Ce este important pentru copil pentru a-şi dezvolta stima de sine?	Ce ar trebui să facă profesionistul?
Să conştientizeze propriile puncte forte şi să se accepte aşa cum este.	Să ajute copilul să se cunoască mai bine. Să-i respecte identitatea şi să accepte diferenţele. Să pună copiii în relaţie şi să genereze un comportament de acceptare şi respect pentru toţi, pentru toate elementele de interculturalitate şi cele care sunt comune. Să respecte familiile tuturor copiilor care le sunt beneficiari şi să valideze avantajele lucrului în comun. *Să înţeleagă că pentru a reuşi are nevoie de sprijinul unei echipe!*
Să-şi cunoască forţele şi capacităţile personale.	Să îl susţină pe copil să îşi atingă potenţialul. Să îl evalueze corect, să-i ceară opinia, să îl implice în propria evaluare. Să nu stabilească obiective care îl devalorizează sau care nu au nici o legătură cu capacităţile copilului, ci cu ce-şi doreşte profesionistul. *Să înţeleagă că pentru a reuşi are nevoie de sprijinul unei echipe!*
Să aibă încredere în forţele proprii, în cei apropiaţi, în comunitate.	Să valideze permanent orice efort şi orice reuşită a copilului, indiferent de cât de mică i s-ar părea. Să facă cunoscute celor din jurul copilului toate reuşitele acestuia. *Să înţeleagă că pentru a reuşi are nevoie de sprijinul unei echipe!*

Stima de sine generează şi asumarea *responsabilităţii*!

„A fi responsabil" este în mod cert o atitudine dobândită – după ce a fost negociată şi exersată – de-a lungul întregii copilării. Asumarea responsabilităţii este posibilă doar dacă copilul a primit, din mediul în care

creşte (de la părinţi, bunici, educatori, alţi profesionişti, colegi, voluntari), repere, norme, reguli care îl încurajează să înveţe ce înseamnă responsabilitatea. Asumarea responsabilităţii este un proces îndelungat, începe în primii ani de viaţă ai copilului şi se întinde pe toată perioada vieţii, însă este un proces care poate exista doar în măsura în care cei care cresc, îngrijesc şi educă copilul îşi asumă la rândul lor această responsabilitate. Pe măsură ce copilul creşte, în funcţie de vârsta şi gradul sau de maturitate, adulţii se pot aştepta de la acesta să îşi asume responsabilităţi.

Cum poate fi dezvoltată responsabilitatea la copiii aflaţi în situaţie de vulnerabilitate? Puteţi să daţi câteva exemple?

Activităţile derulate în cadrul Centrului de zi sunt ocazii de exersare a responsabilităţii de către copii, indiferent de vârsta acestora.

- **Copilul trebuie ajutat / lăsat să aibă iniţiative, să facă alegeri şi să duca sarcinile până la capăt**. Este suficient ca sarcina pe care un copil o are de îndeplinit să fie bine explicată (ce să facă, termenul limită, care sunt aşteptările concrete). Profesioniştii trebuie doar să asigure un mediu cald şi calm pentru aceasta, în care sunt respectate regulile, să “fie acolo” atunci când copilul are nevoie de ajutor sau de validare (apreciere pozitivă).

- **Personalul oferă feed-back corect.** Este important pentru întărirea comportamentului pozitiv al copilului să fie apreciate comportamentele pozitive ale copiilor şi explicate cele care nu corespund. Aprecierile se adresează comportamentelor, nu persoanei copilului. Este foarte important pentru copil să i se explice care este comportamentul acceptat şi aşteptat în diferite situaţii**.** Dacă un copil se comportă necorespunzător, personalul trebuie să-i spună. Copilul nu trebuie protejat de faptul că acţiunile sale pot avea efecte puternice asupra adulţilor şi a celorlalţi copii din serviciu. Este important ca personalul să înţeleagă dacă este sau nu vorba despre o diferenţă de înţelegere a valorilor culturale.

- **Copilul trebuie sprijinit în încercarea de a-şi găsi valorile şi identitatea.** Multe dintre comportamentele etichetate drept “irespon-sabile” sunt reproduse de către copii prin mimetism: de la colegii mai

mari, de la colegii de şcoală, din familie. Poate fi de mare ajutor experimentarea unor situaţii diverse, care îl ajută să se cunoască mai bine şi să înţeleagă motivaţia faptelor sale.

- **Copilul trebuie încurajat să-şi recunoască succesele şi eşecurile** . Asumarea responsabilităţii se bazează pe încercare şi eroare, pe integrarea unor efecte pe care acţiunile sale le au asupra lor, dar şi asupra celor din jurul lor. Iar cel mai important element suportiv în structurarea responsabilităţii copilului este sprijinul necondiţionat şi respectul acordat de către adultul cu care el relaţionează: părinte / membru ai familiei, persoana din comunitate, profesionist.

Personalul din Centrul de Zi **oferă exemplul personal.** Copilul sesizează foarte repede orice fel de inadvertenţă între solicitările adulţilor şi modul lor de comportament. Atunci când profesionistul se comportă responsabil, copilul va sesiza avantajele pe care le poate obţine dacă face alegeri responsabile în propria-i viaţă.

ATITUDINEA ACTIVĂ

Între copil şi mediul în care se află se stabilesc interacţiuni multiple. În formarea personalităţii au efect mai multe tipuri de factori. Lucrul cel mai important este că interacţiunile sunt reciproce: nu doar copilul este influenţat de mediu, dar şi el la rândul său poate influenţa mediul.

Cum poate fi dezvoltată atitudinea activă la copiii aflaţi în situaţie de vulnerabilitate? Puteţi să daţi câteva exemple?

……
……

Ce presupune atitudinea activă? Atitudinea activă presupune conştientizarea faptului că prin efortul personal poţi influenţa modalitatea în care o problemă are impact asupra ta şi asupra celor din jurul tău. Copilul trebuie să aibă un rol activ in tot ce face şi ce gândeşte pentru interesul său.

Stima de sine şi Responsabilitatea se construiesc şi se consolidează în funcţie de maniera în care adultul permite copilului să participe, să fie activ, să negocieze, să aibă eşecuri şi să aibă succes.

Activităţile derulate în cadrul Centrului de zi pot să incurajeze copilul să vorbească despre orice situaţie relevantă pentru el şi să-i permită să-şi evalueze opţiunile, să aibă iniţiative pentru rezolvarea situaţiilor relevante pentru alţi copii, prieteni, colegi de şcoală.

Copiii beneficiari ai centrului de zi pot să fie încurajaţi să iniţieze acţiuni şi activităţi care pot rezolva o problemă a comunităţii din care fac parte.

Cum putem interveni pentru a susţine dezvoltarea capacităţii de acţiune a copiilor?

Dezvoltarea capacităţii de acţiune a copilului este rezultatul acelor *măsuri care sunt*:

- adecvate,
- personalizate,
- de sprijin (inclusiv sprijin reciproc)

care permit copiilor să se dezvolte la potenţialul maximum, să realizeze o deplină integrare, incluziune şi participare în toate aspectele vieţii, să îşi menţină şi să îşi crească calitatea vieţii.

Dezvoltarea capacităţii de acţiune a copiilor în situaţie de vulnerabilitate şi a familiilor lor **este un proces continuu prin** care se asigură *acţiunile* şi activităţile care permit oricărui copil şi familiei acestuia să reuşească să îşi atingă întregul potenţial, indiferent de experienţă sau de circumstanţele de viaţă. Prin acest proces comunitatea / autorităţile trebuie să caute să reducăinegalitatea, să promoveze coeziunea socială şi să pună în echilibru drepturile şi responsabilităţile individuale.

Pentru aceasta, copiii aflaţi în situaţie de vulnerabilitate :

- trebuie să aibă acces la oportunităţi şi resurse necesare pentru a putea participa pe deplin la viaţa socială şi culturală a comunităţii din care fac parte;

- trebuie să participe la procesul de luare a deciziilor care afectează viaţa lor de zi cu zi şi drepturile lor fundamentale;

- trebuie să se bucure de un standard de viaţă şi bunăstare care este considerat a fi normal (obişnuit) în societatea în care trăiesc.

Cum putem să traducem toate acestea în ***rezultate*** pentru copilul aflat în situaţii de vulnerabilitate?

- Dezvoltarea integrată (fizică şi emoţională) şi armonioasă a copilului/tânărului ;

- Scăderea riscului de abandon şcolar/ Reintegrarea în sistemul educaţional;

- Dezvoltarea socială a competenţelor de socializare şi integrare în comunitate;

- Pregătirea pentru integrare profesională - planificarea carierei, angajarea, luarea deciziilor şi pregătirea.

Domenii în cadrul cărora putem dezvolta ***activităţi de abilitare:***

- Participare şcolară;
- Educaţie pentru sănătate;
- Cunoaşterea drepturilor copilului, cu accent pe drepturi şi responsabilităţi;
- Socializare, timp liber şi educaţie nonformală.

Procesul de ***abilitare*** a copiilor vulnerabili presupune o abordare complementară, care impune realizarea concomitentă a mai multor activităţi care abordează nevoile acestora:

- Educare şi dezvoltare timpurie;
- Acordarea sau facilitarea asistenţei medicale;
- Suport pentru dezvoltarea abilităţilor de viaţă independentă;
- Socializare şi petrecere a timpului liber;

- Consiliere psihologică şi emoţională.

În funcţie de nevoile identificate ale copilului poate fi necesară o abordare specializată, în colaborare şi cu alte instituţii publice sau private, care vizează copilul şi familia:

A. Îngrijire şi supraveghere;
B. Terapii de recuperare/reabilitare;
C. Orientare vocaţională;
D. Reintegrare familială şi comunitară etc

În toate situaţiile - activităţile realizate pentru copil şi familie trebuie să vizeze ***conştientizarea şi sensibilizarea membrilor comunităţii***

Aceste activităţi trebuie să antreneze comunitatea, să promoveze o atitudine de **deschidere, cooperare** şi nu o atitudine de ierarhizare, segregare şi respingere a copiilor aflaţi în situaţii de vulnerabilitate şi a familiilor acestora.

Modalităţi de ***abordare*** a acestor activităţi:

- Abordarea individuală – care se adresează copilului şi/sau familiei acestuia

- Abordarea de grup – care se adresează copiilor şi familiilor acestora

Indiferent de abordarea asumată în cadrul serviciilor oferite copilului aflat în situaţie de vulnerabilitate şi familiei sale, activităţile pot fi:

- Structurate (planificate din mod riguros, cu obiective clare şi rezultate prevăzute, în interdependenţă cu alte categorii de activităţi/intervenţia planificată a mai multor categorii de specialişti, cu metode şi mijloace clare).

- Semistructurate (planificate, însă care permit metode alternative, adaptabile pe parcurs).

- Spontane (realizate spontan de către copii/la propunerea acestora, fără obiective predefinite).

Impactul activităţilor realizate pentru copil generează modificări asupra copilului aflat în situaţie de vulnerabilitate şi asupra familiei sale, asupra mediului său de viaţă şi asupra comunităţii. De aceea, activităţile se pot realiza la Centru de zi, acasă / în mediul copilului şi al familiei sale, în comunitate (în instituţii care oferă servicii – la primărie, şcoală, cabinetul medical, în instituţii culturale, sportive sau religioase, sau în cadrul altor tipuri de instituţii publice sau private aflate la nivel de comunitate – agenţi economici, fabrici / ferme...).

IMPORTANŢA COMUNICĂRII ÎN ATINGEREA OBIECTIVELOR CENTRULUI DE ZI

Tot ce ne propunem ca activitate în cadrul Centrului de zi se bazează pe relaţia cu copilul şi familia sa, cu ceilalţi profesionişti şi membri ai comunităţii.

DIMENSIUNEA RELAŢIONALĂ a comunicării interpersonale este importantă pentru că succesul comunicării nu se bazează pe mesajul transmis (ce spunem efectiv), ci şi pe implicaţiile generate de calitatea relaţiei dintre cei doi comunicatori (emiţător şi receptor).

Deşi suntem cu toţii într-un demers permanent de comunicare, în diferite situaţii de viaţă, este bine să recapitulăm câteva elemente esenţiale despre comunicare.

Comunicarea constă în transmiterea unui mesaj de la o persoană la alta. Comunicarea devine efectivă atunci când mesajul transmis este identic cu cel recepţionat, altfel avem un mesaj fie incomplet, fie distorsionat.

COMUNICAREA ESTE INCLUSĂ PRINTRE NEVOILE FUNDAMENTALE ALE UNEI PERSOANE şi, cu atât mai mult, a unei persoane care se află într-un proces de acumulare şi dezvoltare. Puteţi argumenta?

Mesajele se pot transmite prin intermediul **limbajului verbal (cu ajutorul cuvintelor)** şi al **limbajului non-verbal** (cu ajutorul corpului, al mediului, al timpului, al obiectelor, tonalitatea şi inflexiunile vocii, ritmul de vorbire, etc).

- **Comunicarea verbală** *se manifestă prin limbajul vorbit sau scris* care reprezintă codul cel mai folosit *de transmitere a mesajelor şi este bine când acest cod este înţeles de ambele părţi implicate în procesul de comunicare*. Nu este suficient că se vorbeşte aceeaşi limbă ci, mai important este acelaşi înţeles pentru cuvinte; o condiţie esenţială pentru reuşita comunicării verbale este aceea de a ne asigura în permanenţă c*ă* suntem înţeleşi.
- **Limbajul non-verbal** *are la bază alte coduri decât cuvintele* şi include:

    - expresia feţei,
    - mimica,
    - privirea,
    - volumul şi tonul vocii,
    - gesturile.
    - gemete, oftat, gâfâituri, tuse, plâns, râs, diferite inflexiuni ale vocii, etc

În anii `70 A. Mehrabian si M. Weiher au relevat caracteristicile importante ale limbajului nonverbal, şi anume:

• doar 7% din comunicare are loc prin intermediul cuvintelor, restul se desfăşoară prin intermediul canalelor nonverbale;

• 38% din comunicare reprezintă paralimbaj, manifestat prin intonaţia şi inflexiunile vocii;

• 55% din conţinutul comunicării se transmite prin alte elemente de limbaj nonverbal, cum sunt expresia feţei, gesturile şi postura corporală.

Puteţi detalia în câteva cuvinte de ce credeţi că este important să ştim acest lucru când lucrăm cu copiii? Dar cu părinţii acestora?

Limbajul non-verbal completează limbajul verbal pentru comunicarea unui mesaj corect.

Comunicarea cu copilul poate fi perturbată de diverşi factori[3].

Factori perturbatori în comunicarea cu copilul:

- *Factori de natură fizică*: deficienţe verbale, acustice, amplasament, lumină, temperatură, ora din zi, durata interacţiunii, etc.

- *Factori semantici*: vocabular, gramatică, sintaxă, conotaţii emoţionale ale unor cuvinte.

- *Presupuneri subiective*, implicare pozitivă sau negativă în comunicare a unuia dintre participanţi („nu pot să ascult ce-mi spune doamna X fiindcă nu ne iubeşte pe noi", „îmi place de M. pentru că mi-a dat o portocală")

- *Frica, teama, spaima* (un copil nu aude ceea ce i se spune deoarece urmează să i se facă observaţie şi nu se poate gândi decât la acest lucru)

- *Percepţii diferite asupra subiectului conversaţiei* (un copil îşi doreşte să discute despre desenul său, însă adultul nu are timp să se uite fiindca în acel moment nu i se pare important).

- *Lipsa de cunoaştere*: Este dificil să comunicăm cu un copil care nu vorbeşte limba română.

---

[3] "Limba de comunicare reprezintă un factor de atragere sau de respingere în relaţia dintre romi şi non-romi. Necunoaşterea limbii romani de către copiii non-romi conduce la slaba relaţionare dintre copii. În acelaşi timp neposedarea fluentă a limbii române de către copiii romi contribuie la comunicarea deficitară dintre copii. Pentru a facilita interacţiunea dintre aceştia, unii copii non-romi învaţă ajutaţi de copiii romi cîteva cuvinte. Cu toate acestea, foarte rar pe holurile şcolilor se observă copii romi relaţionând cu cei non-romi. S-a constatat faptul că băieţii romi relaţionează mai uşor cu cei non-romi datorită intereselor comune (sport, maşini etc.). În schimb fetele rome de obicei interacţionează doar cu fetele de aceeaşi etnie, dat fiind maturizarea precoce şi interesele distincte ale fetelor rome (centrarea pe găsirea partenerului).
Barierele lingvistice reprezintă un impediment în incluziunea şcolară a copiilor. Marea majoritate a tinerilor au menţionat că, atunci când au mers la şcoală, au avut dificultăţi de *înţelegere a cadrului didactic din cauza necunoaşterii limbii de predare*, în special cei care frecventează instituţiile de învăţământ cu predare în limba română. Inclusiv cadrele didactice şi alţi intervievaţi au confirmat faptul că elevii romi se confruntă cu bariere lingvistice, dat fiind comunicarea în familie în limba romani". - *UNICEF, 2016, Evaluarea participativă a barierelor pentru copiii romi şi familiile acestora în accesarea serviciilor, Chişinău, UNICEF Moldova.*

Aspecte specifice în comunicarea cu copilul şi familia acestuia

Indiferent de vârsta copilului, limbajul utilizat în comunicarea cu acesta trebuie să fie:

- Clar şi simplu;
- Adaptat nivelului de dezvoltare a copilului, vârstei şi gradului său de maturitate;
- Adaptat dizabilităţii – dacă este cazul (utilizarea pictogramelor, suportului sonor,etc);
- Adaptat mediului cultural din care face parte.

Un element important în comunicarea cu copilul este capacitatea de observaţie a profesionistului

- în vederea identificării modalităţilor de reacţie/răspuns a copilului la stimulii externi
- în vederea identificării modalităţilor în care copilul iniţiază relaţii cu mediul extern (spaţiul social şi mediul fizic în care creşte şi se dezvoltă) şi cu persoanele din jurul său.

Observaţia joacă un rol deosebit de important în lucrul cu copiii întrucât aceasta furnizează informaţii ce pot *susţine evaluarea stării emoţionale a copilului, nevoile specifice ale acestuia*, etc.

Dacă profesionistul este atent la copil, se pot obţine date relevante.

Ce anume?	Ce observăm?	*De ce credeţi că ne ajută? Ce relevanţă are?*
Aspectul general	Îmbrăcămintea, igiena, dezvoltarea fizică, gradul de partici-pare activa al copilului, alte as-pecte neobişnuite.	….
Comportamentul	Este copilul liniştit şi prudent, agresiv şi distructiv, atent sau atenţia îi poate fi distrasă uşor, dispus să îşi asume riscuri, care este reacţia la contactul fizic, respectă regulile ?	….
Starea emoţională	Este copilul vesel, trist, nervos, agitat, excesiv de vorbăreţ, nervos; îşi exteriorizează în mică măsură emoţiile sau deloc, este retras, interiorizat ?	….
Limbaj	Ce tip de limbaj foloseşte copilul? Vocalizează? Copilul devine frustrat dacă nu reuşeşte să spună ceea ce vrea, se bazează mai mult pe comunicarea non-verbală; este vorbirea neclară ?	….
Jocul şi activitatea	Jocul şi activităţile copilului sunt adecvate vârstei; este creativ, limitat sau repetitiv? Jocurile distructive pot indica mânia, iar jocurile foarte repetitive sau limitate pot indica anxietate, de ex.	….
Abilităţile motorii	Copilul are abilităţile motorii adecvate vârstei şi stadiului de dezvoltare, pare inhibat în	….

	expresia fizică sau liber? Copiii anxioşi manifestă unele particularităţi în ceea ce priveşte controlul respiraţiei, îşi ţin respiraţia, oftează sau gâfâie.	
Relaţiile cu ceilalţi	Cum interacţionează copilul cu ceilalţi - părinţi, fraţi, surori, alţi copii, alţi adulţi? Păstrează contactul vizual, ce abilităţi sociale are? Este apatic, retras, prietenos, sus-picios sau încrezător, competitiv sau cooperant?	….

Aspecte specifice în comunicarea cu copilul

În demersul de suport acordat copilului şi familiei sale în vederea dezvoltării capacităţii de acţiune şi a abilitării, profesionistul trebuie să aibă capacitatea de a-şi răspunde următoarelor întrebări pentru a-şi construi, planifica şi implementa intervenţia:

	Cum îl poate ajuta această întrebare pe profesionist ?
De ce vrem să comunicăm?	Permite profesionistului să identifice tipul relaţiei pe care doreşte să o construiască cu un copil (şi cu familia acestuia). Permite profesionistului să identifice obiectivele activităţilor destinate copilului / familiei acestuia şi să le negocieze cu acesta;
Cum voi comunica cu acest copil?	Permite profesionistului să identifice canalele şi formele de comunicare adecvate copilului şi familiei sale (capacitate de înţelegere, culturale, emoţionale etc.)
Ce anume?	Determină necesarul de informaţie de transmis, raportat la obiectivele stabilite, la nivelul de dezvoltare al copilului

Unde?	Permite identificarea mediului şi a contextului care poate reduce pe cât posibil barierele în comunicarea cu copilul (amenajarea adecvată a spaţiului, creşterea gradului de accesibilizare a acestuia pentru facilitarea participării nemijlocite a copilului).

Exemplu de impact al mediului asupra comunicării

Spaţiul Centrului de zi, al camerelor în care copiii îşi desfăşoară activitatea se poate construi şi se schimba împreună cu copiii şi părinţii acestora (putând fi purtătorul simbolurilor culturale, al interculturalităţii).

Pentru a-şi atinge scopul de susţinător al abilitării copilului, spaţiul trebuie să fie:

- gândit *în funcţie de abilităţile fiecărui copil*;
- *aranjat* într-un mod *cât mai accesibil copilului*;
- cu *prezenţa suficientă a adultului* care să îl *susţină spre achiziţie şi independenţă;*
- amenajat astfel incat să *îl valorizeze neîncetat pe fiecare copil*

Îndrumări pentru o bună comunicare cu copiii - câteva tehnici de îmbunătăţire a comunicării pe care un profesionist le poate utiliza:

	Ce putem face pentru o comunicare mai bună?	*Daţi exemple*
Mesaje de tip "eu" şi mesaje de tip "tu"	Dacă îi spunem copilului cu reproş „Trebuie să te implici mai mult", acesta se va simţi răspunzător faţă de sentimentele pe care noi le avem. Copilul va simţi nevoia să se apere împotriva a ceea ce i s-a spus si nu va dori să coopereze spre o rezolvare a problemei. Dacă reformulăm: „Mi-ar plăcea să te implici mai mult", copilul va putea determina care este atitudinea lui care ne deranjează, fără a se simţi „un copil rău". În acest fel, atragem atenţia asupra comportamentului dorit, iar copilul nu se va simţi devalorizat.	....
Utilizarea afirmaţiilor clare, directe, pe înţelesul copilului	Atunci când suntem indecişi, evazivi, copilul nu inţelege ce anume ar trebui să facă. Fie reacţionează pasiv, fie se va simţi devalorizat, incapabil să vă înţeleagă. „Aş dori să începem acum să facem temele" şi nu „ar trebui ca cineva să-şi facă temele, nu crezi?"	....
Negocierea cu copilul, în funcţie de capacităţile sale şi gradul său de maturitate	Copilul se simte valorizat în contextul în care i se cere opinia. Acelaşi demers îl ajută să se responsabilizeze şi să îsi argumenteze poziţia. Este important pentru copil să poată simţi că este respectat si că, în situaţia în care nu îi este respectată opinia, i se aduc argumente: "Nu putem pleca la fotbal acum, dar o putem face după ce terminăm ce neam propus să facem".	....

Verificarea percepţiei	Trebuie să ţinem cont că modul în care percepem lucrurile, acţiunile şi persoanele din jurul nostru este subiectiv. Pentru a putea comunica opiniile nostre trebuie să le "traducem" în mesaje verbale sau nonverbale, sau în acţiuni, pe care ceilalţi, la rândul lor, să le poată observa şi percepe. Ca profesionişti este important să ne asigurăm că ceea ce îi transmitem copilului este înţeles cât mai fidel. „Eu văd că tu eşti îngândurat. Nu-mi pot da seama insă dacă tu eşti supărat sau preocupat de ceva anume. Poţi să îmi vorbeşti despre ceea ce simţi?"	....
Feedback	Feedback înseamnă a-i descrie altei persoane comportamentul şi ceea ce aţi simţit ca reacţie la acest comportament. Este un mod de a ajuta pe cineva să se gândească să-şi schimbe comportamentul. „Când tu ai reuşit să faci ce ţi-ai propus, am simţit că sunt mândru de munca pe care ai depus-o pentru a obţine acest rezultat".	....
Tehnica punerii întrebărilor	Atunci când informaţia primită de la copil nu este suficientă, trebuie să punem întrebări pentru a redefini. a) Formulaţi întrebările clar şi concis. Cu cât întrebarea este mai lungă cu atât este mai greu de urmărit. La întrebările scurte copilul poate răspunde mult mai uşor. b) Lăsaţi o pauză după întrebare. Este nevoie de timp pentru formularea răspunsurilor şi pentru a	....

	se gândi puţin la ceea ce vă raspunde. Dacă nu primiţi răspunsul de la copil, nu încercaţi să vă raspundeţi la propria întrebare, ci reformulaţi-o, astfel încât să vă asiguraţi că el a putut inţelege ceea ce l-aţi întrebat. c) Întrebările deschise îi permit copilului să răspundă cu mai mare uşurinţa şi autenticitate. De aceea, este bine să utilizaţi întrebări de tipul: “ce”, “de ce”, “cum”, “când”, “unde”, “cine”. Întrebările închise („Nu este aşa că te-ai lovit rău?”) presupun, de obicei, răspunsuri prin „da” şi „nu”; ele pot să influenţeze răspunsul copilului. d) Este ideal să aducem nuanţa pozitivă în comunicarea cu copilul. De aceea, putem formula întrebările în mod pozitiv, copilul fiind stimulat în acelaşi timp să gândească asupra unei probleme, să găsească soluţii şi să nu trăiască un eveniment eşec cu o stare de disconfort. În loc de a spune: “ De ce nu ai reuşit să faci ce ţi-ai propus?”, îl întrebăm: ”Ce crezi că putem face pentru ca data viitoare să reuşeşţi?”	
Ascultarea	A asculta este o componentă importantă a procesului de comuni-care. Ascultarea se bazează în mod evident pe perceperea şi înţelegerea lucrurilor pe care copilul ni le spune. A auzi se transformă în a asculta numai atunci când dăm atenţie celui care vorbeşte şi urmărim cu grijă	....

	mesajul transmis. Tipuri de ascultare: *pasivă* şi *activă*. *Ascultarea pasivă* îi permite copilului să ne povestească o întâmplare, fără a fi perturbat de interpretări. Ascultarea pasivă este susţinută de contact vizual, gestică (a da aprobator din cap, scuturări din cap, schimbări bruşte de poziţie), mimică, exprimări de genul: 'Aha", "Hm". *Ascultarea activă* presupune o serie de activităţi menite să asigure recepţionarea corectă a mesajului şi reţinerea lui optimă - făcând posibilă soluţionarea problemei prin forţe proprii. Ascultarea activă trebuie să se bazeze şi pe încurajarea interlocutorilor, aflarea tuturor informaţilor, reformularea problematicii expuse, argumentare, flexibilitate.	
Parafrazarea	Parafrazarea ne dă posibilitatea de a verifica dacă am înţeles corect sensul celor comunicate, dă copilului şansă să judece ceea ce a spus. Când un copil spune: "Eu nu sunt în stare să fac nimic", putem reformula „Ai vrut să spui că vrei să găseşti o soluţie pentru a reuşi?"	....
Reacţia faţă de sentimentele copilului.	Cel mai adesea adulţii reacţionează inadecvat în raport cu modul în care un copil percepe greutăţile vieţii sale, durerile, frustrările. Indiferent de natura suferinţelor, adultul minimalizează importanţa acestora:" Hai! Nu te mai prosti.. Astea sunt prostii! ..Nu mai plânge degeaba!". Aceasta dovedeste incapacitatea adultului de a	....

	înţelege nevoia copilului de a fi înţeles, iubit, acceptat şi de a-i valida sentimentele. Dacă un adult nu este capabil să înţeleagă impactul sentimentelor copilului, nu va fi capabil să-l susţină să se dezvolte, să-l ajute să îşi asume responsabilităţi. ADULTUL RESPONSABIL trebuie să asculte, să înţeleagă şi să-i respecte sentimentele copilului pentru a-l ajuta să identifice ce anume l-a deranjat, ce a greşit, cum anume se aşteaptă lumea să reacţioneze etc.	

Îndrumări pentru o bună comunicare şi relaţionare cu părinţii copilului

Pentru a *facilita dezvoltarea capacităţii de acţiune şi a abilitării* copilului este necesar să facilităm *dezvoltarea capacităţii de acţiune şi a abilitării* familiei sale.

Profesioniştii şi membrii comunităţii trebuie să fie conştienţi de faptul că vulnerabilitatea copilului este în dependenţă cu vulnerabilitatea familiei sale.

Profesioniştii au nevoie să-şi reamintească că factorii protectori pentru dezvoltarea capacităţii de acţiune/abilitarea familiei sunt:

- capacitatea parentală pentru îngrijrea şi dezvoltarea copilului / copiilor;
- capacitatea familiei copilului de a face faţă situaţiilor de risc *(a şti, a şti să fie/să relaţioneze cu ceilalţi, a şti ce să facă în situaţii de risc/dificultate);*
- existenţa reţelei sociale de suport;
- existenţa reprezentanţilor informali la nivel de comunitate;
- existenţa sprijinului comunitar concret.

Dacă profesioniştii respectă mediul firesc de viaţă (cultura, obieceiurile) al copiilor, aceştia învaţă:

- să-şi mobilizeze resursele interne,
- să caute susţinerea necesară în mediul apropiat,
- să caute susţinerea necesară în sistemele şi în serviciile existente.

În demersul de consiliere şi informare a copiilor şi părinţilor / familiei acestuia este nevoie de o relaţie de parteneriat, participarea fiecărui membru al familiei fiind importantă pentru rezolvarea problematicii identificate. Fiecare membru al familiei trebuie să se simtă respectat, demersul de căutare şi identificare a soluţiilor corespunzătoare specificului problemelor sale având un rol de valorizare şi de motivare pentru a fi activ în implementarea acţiunilor prevăzute în cadrul oricărei forme de acţiune/planificare realizată.

De multe ori, planificările realizate de către profesionişti în vederea reducerii vulnerabilităţii îşi propun atât de multe obiective:

- Îmbunătăţirea calităţii vieţii copilului prin oferirea prestaţiilor financiare şi materiale necesare, Sprijinirea copiilor în îndeplinirea potenţialului lor şi furnizarea serviciilor adaptate nevoilor copilului (sprijin complex, inclusiv evaluare, sprijin pentru învăţare, ajutor psihologic, educaţie comunitară, servicii de orientare şi ajutor);

- Dezvoltarea capacităţilor parentale (prin accesul la servicii de tipul „Şcoala părinţilor”, de exemplu);

- Evaluarea nevoilor de sănătate ale copiilor şi familiei sale şi furnizarea sprijinului de care au nevoie – etc.

În acelaşi timp toate aceste intervenţii pot constitui şi un potenţial risc pentru participarea activă a familiei copilului căci familiile acceptă cu greu să le fie „cunoscută povestea” de mai multe persoane.

De aceea, relaţia dintre profesionistul din Centrul de zi şi familia copilului trebuie să se bazeze pe respect reciproc, confidenţialitate, încredere.

Tocmai de aceea, reamintim:

	Ce putem face pentru o comunicare mai bună?	*Daţi exemple*
Mesaje de tip "eu" şi mesaje de tip "tu"	Dacă îi spunem părintelui că ar trebui să se implice mai mult în activitatea şcolară a copilului, acesta se va simţi devalorizat şi va refuza orice participare „Mi-ar placea să te implici alături de mine", părintele se va simţi valoros şi important.	....
Utilizarea afirmaţiilor clare, directe, pe înţelesul adultului	Este foarte important să fim foarte specifici în mesajul transmis! Nu este cazul să presupunem că un adult ştie, că ar fi avut experienţe anterioare de acelaşi fel. Poate nu ştie, nu înţelege. Sau poate că data trecută când a trecut printr-o situaţie similară a primit din partea comunităţii o reacţie negativă. De aceea, are nevoie de elemente clare care să-l susţină.	....
Negocierea cu părintele, în funcţie de ca-pacităţile sale	Părintele se simte valorizat în contextul în care i se cere opinia. Acelaşi demers îl ajută să se responsabilizeze şi să îşi argumenteze poziţia. Este important pentru adult să poată simţi că este respectat, că este parte la decizie, că îşi asumă responsabilitatea asupra deciziilor pentru copilul său. Explicarea deciziilor şi suportul dat de către profesioniştii Centrului de zi în momentele în care acesta trebuie să argumenteze către alţi profesionişti (la şcoală, de exemplu...) îl susţin în abilitare.	....

Verificarea percepţiei	Diferenţele culturale pot genera diferenţe majore de percepţie asupra oricărui conţinut al comunicării. Sensul şi înţelesul unui obicei, al unei sărbători pot fi extrem de diferite, ducând la înţelegeri paralele ca sens între profesionişti şi părinţi. Verificarea intelegerii este importanta: ”Imi spuneţi că în cultura dumneavoastră este important să... acest lucru vă împiedică să...”, ”Îmi puteţi explica mai clar ce înseamnă acest lucru? ...”	....
Feedback	În relaţia cu părintele copilului beneficiar al Centrului de zi este necesar feedback-ul permanent. Atât despre relaţia în sine a acestora cu profesioniştii, cât şi în legătură cu evoluţia copilului. De asemenea, acesta orientează părintele în contextul potenţialelor relaţii cu alţi profesionişti – medici, cadre didactice, reprezentanţi ai autorităţilor publice locale etc	....
Tehnica punerii întrebărilor	Să nu uităm: trebuie să punem întrebări pentru a ne clarifica asupra mesajului comunicării a) Formulaţi întrebările clar şi concis. b) Lăsaţi o pauza după întrebare. Este nevoie de timp pentru formularea răspunsurilor şi pentru a se gândi puţin la ceea ce se va raspunde. Mai ales în situaţia adulţilor, acesţia se simt mai des judecaţi/evaluaţi! c) Întrebările deschise permit comunicarea cu mai mare uşurinţă. d) Este ideal să aducem nuanţa pozitivă în comunicare.	....

Ascultarea	Ascultarea se bazează în mod evident pe perceperea şi întelegerea lucrurilor care ne sunt comunicate, explicitate, povestite.	....
Parafrazarea	Parafrazarea ne dă posibilitatea de a verifica dacă am inţeles corect sensul celor comunicate.	....
Reacţia faţă de sentimentele adultului.	De foarte puţine ori adulţii au curajul/obişnuiţa de a vorbi despre modul în care îşi percep starea de vulnerabilitate. Uneori o neagă, alteori o exagerează. Adulţii au nevoie de ajutor să perceapă corect situaţia în care se află, să o aprecieze corect pentru a putea deveni activi şi responsabili în rezolvarea stării de vulnerabilitate.	....

Comunicarea în asistenţa socială

În domeniul asistenţei sociale, fiecare profesionist din cadrul Centrului de zi trebuie să aibă competenţe (responsabilităţi privind comunicarea) care să vizeze:

- Transmiterea informaţiei necesare către toţi membrii echipei şi întocmirea documentaţiei necesare pentru elaborarea tuturor documentelor stabilite ca fiind importante pentru suportul acordat copiilor / familiilor acestora (de ex, raportul de evaluare / reevaluare a PS etc).

- Colaborarea adecvată cu toate serviciile din reţeaua de servicii publice sau private care vin în relaţie directă cu copilul şi familia acestuia. Trebuie să fie cunoscute atât intervenţiile realizate de ceilalţi, condiţiile şi contextele în care aceştia intervin pentru a asigura un continuum de acţiuni de suport beneficiarilor (cerinţe şcolare, elemente prevăzute pentru pregătirea profesională, etc)

- Respectarea caracterului confidenţial al informaţiilor cu privire la activităţile specifice **legate de beneficiar şi familia acestuia**, de diagnostic etc., în conformitate cu prevederile legii.

C. PRINCIPIUL NONDISCRIMINĂRII – NOȚIUNI FUNDAMENTALE. SCHIMBAREA ÎNCEPE CU NOI ÎNŞINE: CUM APLICĂM PRINCIPIUL NONDISCRIMINĂRII ÎN CENTRUL DE ZI. EDUCAȚIA PENTRU NONDISCRIMINARE LA NIVELUL CENTRULUI DE ZI ŞI ÎN COMUNITATE

În loc de obiective

Conform principiului nediscriminării, toţi copiii trebuie să se bucure de drepturile lor, fără nici o distincţie nejustificată. Profesioniştii nu trebuie să trateze copiii diferenţiat, în funcţie de culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de altă natură, naţionalitate, apartenenţă etnică sau origine socială, situaţie materială, dizabilitate, statutul la naştere sau statutul dobândit al copilului ori al părinţilor sau reprezentanţilor legali ai acestuia. Puteţi da câteva exemple de discriminare întâlnită în activitatea dumneavoastră?

Pentru început, să încercăm să descriem *tot contextul în care apare / se manifestă discriminarea. Trebuie să ne raportăm la stereotipuri, prejudecăţi, discriminare.*

STEREOTIPURILE

O definiţie a stereotipului acceptată de majoritatea autorilor este aceea care prezintă stereotipurile ca *„un asamblu de convingeri împărtăşite vizavi de caracteristicile personale, de trăsăturile de personalitate, dar şi comportament, specifice unui grup de persoane”.*

Stereotipurile sunt o generalizare extremă: s-a menţionat că termenul provine din tipografie, unde se creează exemplare identice; la fel, un stereotip identifică toţi membrii unei anumite categorii prin anumite caracteristici.

Dacă ar fi să vă gândiţi la dumneavoastră, care sunt stereotipurile pe care le utilizaţi uneori în viaţa personală (încercaţi să fiţi cinstiţi)? Dar în cea profesională?: ……..

…….

Stereotipurile nu sunt în mod *necesar negative, ele pot fi şi pozitive*.

Deseori, oamenii au stereotipuri legate de:

- Vârstă: adolescenţii sunt cu capul în nori şi nu au pic de respect pentru adulţi;
- Sex: femeile sunt mult mai fragile decât bărbaţii şi nu pot conduce macaralele;
- Rasă: toţi nemţii sunt disciplinaţi;
- Religie: toţi cei care sunt de religie islamică sunt terorişti;
- Vocaţie: poliţiştii sunt corupţi;
- Naţionalitate: romii nu merg la şcoală;
- Locuri: la ţară oamenii sunt necivilizaţi;
- Lucruri: toate maşinile puternice sunt bine realizate.

Dacă ar fi să le povestiţi copiilor despre stereotipuri, care le-aţi spune că sunt caracteristicile stereotipurilor?

Caracteristici principale ale stereotipurilor:

- Sunt concluzii bazate pe opinii personale, fără o analiză corectă a realităţii;
- Ni le asumăm ”din viaţa de zi cu zi” pentru că ”aşa se spune”;
- Atunci când sunt dobândite în copilărie, sunt foarte greu de schimbat şi *rămân cu încăpăţânare în mintea noastră, colorând percepţiile şi comportamentele noastre*.

Deoarece nu provin dintr-o cunoaştere obiectivă, din observarea raţională, stereotipurile sunt, de multe ori, *idei incorecte sau exagerate* [4].

PREJUDECATA

Cuvântul prejudecată este cel mai adesea folosit cu *referire la opiniile preconcepute faţă de anumiţi oameni sau o persoană*, din motive de rasă / etnie, sex, clasă socială, vârstă, handicap, religie, sexualitate, naţionalitate, alte caracteristici personale.

Se poate referi, de asemenea, la convingerile nefondate şi poate include „orice atitudine excesivă, care este deosebit de rezistentă la influenţa raţională" (la orice argument concret, logic, bazat pe dovezi).

Definim prejudecata ca un *„sentiment, favorabil sau nefavorabil, faţă de o persoană sau un lucru, înainte de / nefiind bazat pe experienţa reală".*

Prejudecăţile pot apărea faţă de membrii oricărei categorii sociale diferită de cea proprie, în legătură cu care există sentimente defavorabile.

Dacă ar fi să le povestiţi copiilor despre prejudecăţi, cum le-aţi explica diferenţa între **stereotip** şi **prejudecată**?

Prejudecăţile sunt clasificate *deseori în funcţie de categoria socială care face obiectul generalizării.*

De pildă, sexismul este o prejudecată împotriva femeilor sau a bărbaţilor, antisemitismul este prejudecata faţă de evrei, iar rasismul este prejudecata faţă de indivizii unei alte rase.

[4]Stereotipurile negative şi neîncrederea sunt cauza principală a excluziunii romilor. De exemplu:

- Părinţii ne-romi îşi sperie copiii spunându-le „Dacă nu te porţi frumos, o să te dau la ţigani".
- Mass-media, inclusiv televiziunea, filmele şi reclamele, conţin imagini înjositoare şi stereotipuri despre romi.
- Articolele şi imaginile descriu romii ca provocând violenţă în cazul revoltelor dintr-o comunitate sau că se comportă agresiv.
- Un studiu recent realizat de Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării (CNCD) arată că 45% din ne-romi „sunt speriaţi când se întâlnesc cu un grup de romi pe stradă."

Când un copil şi părinţii lui locuiesc în cocioabe, în cartiere mărginaşe sau nu au locuinţă primul gând este că situaţia de vulnerabilitate se datorează lipsei de dorinţă de muncă.

Când un copil rom abandonează şcoala o face pentru că "aşa este în cultura lor", fără a analiza situaţia reală a copilului, limitându-i în acest fel şansa de a se dezvolta.

Când o fată de etnie roma vrea să meargă la şcoală, însă nu are posibilităţi materiale, adesea profesioniştii nu o susţin pentru că "oricum nu poate să-şi depăşească condiţia şi nu are nici o şansă".

Elementele ***comune ale definiţiei prejudecăţii*** sunt:

- este un fenomen *între comunităţi* (intergrupe);
- *are o orientare negativă*;
- este o atitudine.

Dacă ar fi să realizaţi o activitate în Centrul de zi destinată membrilor echipei din care faceţi parte pentru a preveni atitudinile negative vis a vis de copiii romi, care ar fi aceasta? (descrieţi în câteva rânduri)
……
……
……

Prejudecata[5] are următoarele componente:

- *cognitivă* – o serie de stereotipuri şi credinţe despre grup;
- *afectivă, sentimentală* – antipatie sau sentiment activ de duşmănie faţă de grup;
- *comportamentală* – stare de veghe pentru a discrimina grupul, oricând este posibil.

Prejudecăţile duc uneori la stigmatizare, iar oamenii stigmatizaţi devin mai uşor ţinte ale discriminării.

În special următoarele categorii de copii sunt stigmatizate şi, prin urmare, discriminate:

1. Copiii care provin din familii care trăiesc în sărăcie:

„Orice e bun pentru ei...fiindcă şi-aşa nu au nimic”

2. Copiii aparţinând minorităţilor etnice, rasiale şi lingvistice:

„Un copil rom nu va merge oricum la şcoală, aşa că de ce să mai facem eforturi să-i oferim serviciile necesare pentru aducerea la şcoală.”

3. Copiii cu dizabilităţi

„Un copil cu dizabilităţi nu poate frecventa o şcoala normală, ci trebuie dus la o şcoală specială.”

4. Copiii suferinzi de boli cronice, contagioase sau incurabile (sifilis, TBC, HIV/SIDA, cancer)

---

[5] Forme ale prejudecăţii:

- rasismul
- naţionalismul
- xenofobia
- antisemitismul
- sexismul
- gerontofobia

„Nu putem lucra cu părinţii copilului pentru a-i determina să il trimită la şcoală. Copilul are SIDA.”

5. Copiii din sistemul de protecţie a copilului pot fi trataţi diferit, deoarece „nu au părinţi”.

CE ESTE DISCRIMINAREA?

Prin discriminare se înţelege orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă pe baza criteriilor prevăzute de legislaţia în vigoare.

Descrieţi pe scurt de ce nediscriminarea este un PRINCIPIU de viaţă pentru dumneavoastră

Principiul, în conformitate cu dicţionarul explicativ al limbii române este ”un element fundamental, o idee, o lege de bază pe care se întemeiază o teorie ştiinţifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită; element primordial, cauză primară sau punct de plecare a ceva”.

După cum observăm, principiul vorbeşte despre lege[6], normă de conduită, teorie ştiinţifică. *Astfel, când ne raportăm la principiul nediscriminării trebuie să fim conştienţi că avem un cadru legal, care este important şi care generează contextul şi, mai mult decât toate, ne solicită o conduită de acţiune în cadrul activităţii şi al vieţii profesionale.*

Nediscriminarea a fost definită de Comitetul pentru Drepturile Copilului ca un principiu general, cu o importanţă fundamentală pentru implementarea Convenţiei în întregul ei.

Principiul nediscriminării este promovat de Legea nr. 272/2004 se fundamentează pe prevederile Convenţiei şi urmăreşte *să asigure că niciun copil nu este vreodată tratat inechitabil*, iar uneori acest lucru *înseamnă a aplica unui copil dezavantajat în comparaţie cu alţii un tratament diferit (discriminarea pozitivă).*

[6] Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului ratificată prin Legea nr. 18/2000
Legea nr. 272/2004 privind protecţia şi drepturile copilului
OG nr. 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare

În legislaţia românească, prin discriminare se înţelege orice deosebire, excludere, restricţie sau preferinţă, pe bază de rasă, naţionalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenenţă la o categorie defavorizată precum şi orice alt criteriu care are ca scop sau *efect restrângerea, înlăturarea recunoaşterii, folosinţei sau exercitării, în condiţii de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege*, în domeniul politic, economic, social şi cultural sau în orice alte domenii ale vieţii publice.

Daţi exemple de discriminare pozitivă1 pe care le agreaţi. Argumentaţi în câteva cuvinte de ce sunteţi de acord cu ele şi care este câştigul pentru copil şi pentru societate.

Forme ale discriminării

Discriminarea directă - atunci când individualizăm o singură persoană sau un grup de persoane şi o /îl tratăm diferit din cauza modului în care o /îl percepem.

Ex: Copiii romi trebuie să studieze în clase diferite.

Continuaţi dând câteva exemple întâlnite în activitatea dumneavoastră.

Discriminarea indirectă - ignorăm sau uităm de diferenţele care contează şi aplicăm aceleaşi reguli sau principii tuturor - chiar şi atunci când copiii nu pot beneficia de pe urma lor sau sunt dezavantajaţi în mod activ.

Ex: Trebuie să citiţi toţi acest articol ca temă pentru acasă, chiar dacă unul dintre copii nu vorbeşte limba română.

Continuaţi dând câteva exemple întâlnite în activitatea dumneavoastră.

Discriminare structurală - reguli, comportamente sau norme care există în societate sau într-o instituţie şi care creează obstacole pentru anumite grupuri.

> *Ex: Prejudecata comună conform căreia „romii sunt infractori" afectează modul în care aceştia sunt priviţi şi trataţi de poliţie, profesori, alţi copii şi de societate în ansamblu.*
>
> *Continuaţi dând câteva exemple întâlnite în activitatea dumneavoastră:*

De ce credeţi că discriminăm[7]?

În cadrul unei cercetări în mediul şcolar, *lipsa educaţiei este cel mai important factor cauzator al discriminării.* Pe locul doi se află modul în care *mass media prezintă situaţiile de discriminare (77%), urmat de lipsa contactului direct cu persoanele respective (65%)*.

De cele mai multe ori, *comportamentul discriminatoriu este dictat / combinat de un fond anxios generat de lipsa cu informaţii şi de frica de necunoscut*, fapt ce îl relevă şi următorul factor "frica" cu 47%.

Discriminarea copiilor[8] are consecinţe multiple:

Discriminarea restricţionează mult posibilităţile şi generează durere şi suferinţă psihologică. Adeseori, copiii discriminaţi sunt expuşi sărăciei. Copiii cărora li s-a refuzat accesul la educaţie de calitate riscă să devină adulţi care câştigă puţini bani. De asemenea, discriminarea poate genera o serie de tulburări ale organismului, precum dureri de piept, probleme de stomac, dureri de cap şi insomnii. Copiii care sunt obiectul prejudecăţii şi discriminării în societate întâmpină greutăţi în privinţa accesului la asistenţă medicală şi la alte tipuri de servicii sociale şi, de aceea, au mai multe probleme de sănătate şi psihologice decât colegii lor. Discriminarea poate duce la evitarea serviciilor în care părinţii şi copiii au avut parte de asemenea experienţe neplăcute, fiind supuşi prejudecăţilor sau discriminării, chiar dacă aceştia au nevoie urgentă de sprijin.

---

[7] Conform STUDIULUI PRIVIND PERCEPȚIILE ȘI EFICIENȚA INSTRUMENTELOR ANTIDISCRIMINARE ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI EDUCAȚIEI - Bucureşti, 2021 Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării Contributori/Institutul pentru Politici Publice

[8] Categoriile de copii supuse riscului de disciminare sunt detaliate în Anexă

Daţi câteva exemple de discriminare intâlnite în activitatea dumneavoastră la care sunt supuşi copiii de etnie romă:

Discriminarea:

- *restricţionează în mod serios oportunităţile copilului şi generează durere şi suferinţă psihologică.*

- *poate genera o serie de tulburări ale organismului, precum dureri de piept, probleme de stomac, dureri de cap şi insomnii.*

Copiii care sunt obiectul prejudecăţii şi al discriminării în societate întâmpină greutăţi în privinţa accesului la educaţie, la asistenţă medicală şi la alte tipuri de servicii sociale şi, de aceea, au mai multe probleme de sănătate şi psihologice decât colegii lor.

Conform aceleiaşi cercetări realizate la nivelul şcolii, primele 3 categorii de elevi cele mai susceptibile la discriminare sunt:

- elevii de etnie romă (53%),
- elevii cu probleme de greutate (51%)
- cei cu dizabilităţi psihice (ADHD, sindrom Down, etc) (45%).

Îndeaproape urmează elevii din familii sărace şi cei cu dizabilităţi fizice. La polul opus, elevii de culoare (11%), cei din secte religioase (8%) şi elevii de etnie maghiară (6%) sunt categoriile considerate ca fiind cele mai puţin expuse la discriminare.

Combaterea discriminării copiilor în centrele de zi - standarde minime de calitate aprobate prin Ordinul nr. 27/2019 (Modulul V – Drepturi şi etică)

- Dreptul copiilor beneficiari ai CZ de a li se respecta drepturile şi libertăţile fundamentale, fără nicio discriminare – inclus în contractul de furnizare de servicii

- CZ aplică un Cod propriu de etică care cuprinde un set de reguli ce privesc, în principal, respectarea eticii profesionale în relaţia cu copiii beneficiari, asigurarea unui tratament egal, fără nici un fel de

discriminare, acordarea serviciilor exclusiv în interesul şi pentru protecţia copiilor beneficiari

- Copiii beneficiari pot sesiza/ reclama nemulţumirile sau situaţiile de abuz, neglijare, discriminare, rele tratamente

Nota: Suportul de curs a fost elaborat si aplicat in cursurile de formare in cadrul proiectului VIP Plus de expertii din echipa P4 – Asociatia CRIPS. Autori: Cristina Bagoli - consultant campanie constientizare / abilitare copii si parinti romi *; Aurora Toea* - expert calitate formare si resurse profesionisti si voluntari

PARTEA A 2-A: COD DE BUNE PRACTICI PENTRU ASIGURAREA RESPECTARII DREPTURILOR COPILULUI BENEFICIAR AL CENTRULUI DE ZI

Toţi profesioniştii care lucrează pentru copii, în serviciile sociale – deci inclusiv în centrele de zi – îşi desfăşoară activitatea având în vedere respectarea drepturilor copilului. A vorbi despre bune practici în centrele de zi presupune a evidenţia modul în care drepturile copilului se transpun în practica personalului angajat, care trebuie să conştientizeze rolul important pe care îl are, fiecare individual şi împreună ca echipă, în sprijinirea copiilor beneficiari.

Acest cod de bune practici este structurat în conformitate cu legislaţia în domeniu şi cu informaţiile publicate pe această temă de către Autoritatea Naţională pentru drepturile Persoanelor cu Dizabilităţi, Copii şi Adopţii (http://andpdca.gov.ro/w/drepturile-copilului/) şi conţine recomandări concrete – ce presupune acel drept al copilului şi ce ar trebui făcut în scopul promovării sale în practică, în cadrul centrului de zi. Pentru mai multe informaţii despre Drepturile Copilului, recomandăm **FIŞA nr 1 Drepturile Copilului în legislaţia românească** inclusă în acest Toolkit, partea a 3-a.

I. BUNE PRACTICI PENTRU RESPECTAREA DREPTURILOR DE PROTECŢIE

Copiii trebuie protejaţi împotriva lipsirii, în mod ilegal, de elementele constitutive ale identităţii sale sau de unele dintre acestea (art. 8.5). Copilul este înregistrat imediat după naştere şi are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetăţenie şi, dacă este posibil, de a-şi cunoaşte părinţii şi de a fi îngrijit, crescut şi educat de aceştia (art. 8.2).

Copiii trebuie protejaţi împotriva unor situaţii de risc precum violenţă, abuz sau neglijare din partea părinţilor sau a îngrijitorilor săi, abuz sexual ori de altă natură, implicarea în traficul de substanţe ilicite şi traficul de copii etc.

Protecţia este necesară şi în cazul copiilor aflaţi în situaţii vulnerabile: copii refugiaţi, copii cu dizabilităţi, copii aparţinând minorităţilor naţionale, precum şi copii aflaţi în zone de conflict armat. Centrele de zi participante la proiectul VIP Plus se adresează copiilor vulnerabili din comunităţi, în mod special copiilor de etnie romă, dar şi copiilor cu dizabilităţi.

Dreptul copilului la identitate

Personalul centrului de zi are un rol activ în sprijinirea copiilor din comunitate să aibă documente de identitate, alături de personalul serviciului public de asistenţă, socială (SPAS sau DAS) şi de alte categorii profesionale (cadre didactice, politisti, personal medical, etc.)

Recomandări de bune practici:

- *Nu trataţi cu indiferenţă situaţiile în care aflaţi de copii care nu au acte de identitate. Dacă identificaţi cazuri de copii care îndeplinesc condiţiile de înscriere în centrul de zi dar nu au acte de identitate, sesizaţi serviciul public de asistenţă socială din comunitate cu privire la această situaţie.*

- *Sprijiniţi familiile beneficiarilor prin informare şi orientare către instituţiile abilitate în procesul de stabilire a identităţii copiilor (nu doar a copilului care frecventează centrul, ci şi a fraţilor sau nou-născuţilor aflaţi acasă în cadrul familiei, care nu au certificat de naştere).*
- *În activităţi de informare individuale şi de grup destinate părinţilor, li se poate explica - pe înţelesul lor - faptul că actul de identitate este primul*

document care permite copilului şi familiei sale accesul la toate serviciile publice sau private care servesc unei bune dezvoltări a copilului (servicii de sănătate, educaţie, accesul la prestaţii sociale, etc)

Dreptul copilului de a fi protejat împotriva abuzului, neglijării şi exploatării

Personalul centrului de zi are următoarele obligaţii pentru respectarea acestui drept:

- Să cunoască ce presupune conceptul de „abuz/ neglijare/ exploatare a copilului". Pentru acces la informaţiile de baza recomandăm **Fişa nr 2 Dreptul copilului la protecţie împotriva abuzului, neglijării, a pedepselor fizice şi a oricărei forme de exploatare** din Toolkit Partea a 3-a.

Recomandări de bune practici:

- *Organizaţi dezbateri în cadrul echipei pentru a înţelege cât mai bine conceptul de „abuz/ neglijare/ exploatare a copilului";*

- *Solicitaţi şefului de serviciu organizarea de cursuri pentru aprofundarea noţiunilor şi buna identificare a semnelor unui potenţial caz de abuz/ neglijare/ exploatare.*

- Să aibă în vedere prevenirea şi combaterea acestor situaţii prin tot ceea ce face ca profesionist- în toate activităţile pe care le desfăşoară cu copiii, în incinta centrului de zi sau în comunitate, în excursii / tabere etc.

Recomandări de bune practici:

- *Nu trataţi niciodată copilul într-un mod degradant, umilitor, agresiv sau nemilos. Orice formă de pedeapsă fizică este interzisăl*

- *Stabiliţi împreună cu copiii, modalităţile de responsabilizare pentru respectarea regulilor în cadrul centrului de zi – inclusiv pedepsele cu*

rol educativ care se aplică atunci când regulile convenite nu sunt respectate.

- *Aveţi în vedere comunicarea pozitivă cu copiii: nu ridicaţi tonul (aveţi grijă să păstraţi un ton calm şi respectuos – un asemenea ton îl va face pe copil să asculte mult mai bine), nu transmiteţi mesaje acuzatoare / umilitoare care pot determina suferinţe emoţionale;*

- *La utilizarea echipamentelor conectate la internet, în principal la accesarea reţelelor de socializare de către minori, aveţi în vedere măsurile de protejare şi explicaţi-le copiilor riscurile de agresare on line.*

➢ Să contribuie la prevenirea şi combaterea oricăror forme de abuz/ neglijare/ exploatare a copilului ce pot fi realizate de familia copilului/ alte persoane

Recomandări de bune practici:

- *Puteţi contribui la prevenirea oricăror forme de abuz / neglijare / exploatare a copilului în familie prin activităţi de informare şi consiliere a părinţilor;*

- *Aveţi responsabilitatea de a observa atent comportamentul fiecărui copil din grupa dvs / din centrul de zi şi să identificaţi, cât mai timpuriu posibil, semnele specifice unui potenţial rău tratament aplicat copilului. Pentru aceasta este important să cunoaşteţi semnele specifice ale abuzului sau neglijării (vă recomandăm* ***Fişa nr 2 Dreptul copilului la protecţie împotriva abuzului, neglijării, a pedepselor fizice şi a oricărei forme de exploatare*** *din acest toolkit*

- *În caz de suspiciune de situaţie de abuz / neglijare / exploatare a unui copil, anunţaţi de urgenţă serviciul public de asistenţă socială SPAS sau DAS. Conform Legiii 272/2004 fiecare profesionist care se relaţionează cu copilul (în şcoală, într-un serviciu social, într-o unitate medicală etc) are obligaţia de a sesiza în scris serviciul public de asistenţă socială SPAS sau DAS dacă suspectează o formă de abuz / neglijare / exploatare.*

- *Situaţii larg răspândite cu care vă puteţi confrunta lucrând în centrul de zi sunt cele de exploatare prin muncă, principala cauză fiind sărăcia. Puteţi preveni acest tip de exploatare prin discuţii cu părinţii, care trebuie să înţeleagă că:*

    - *Nu este legal să-l trimită pe copil la munci aducătoare de venituri sau să-i solicite ajutor în gospodărie un număr mare de ore pe zi, în detrimentul participării la programul şcolii şi al centrului de zi*

    - *Este bine ca un copil să ajute în gospodărie prin munci uşoare, să se implice în strânsul recoltei etc, fiindcă astfel învaţă să-şi asume responsabilităţi. Dar aceste activităţi trebuie făcute în afara programului şcolar şi a programului centrului de zi şi fără a afecta dreptul copilului la joacă şi odihnă*

    - *În special în cazul fetelor, este greşit să fie obligate să stea acasă pentru a avea grijă de gospodărie sau de fraţii mai mici; fetele trebuie să meargă la şcoală şi să aibă timp pentru joacă şi odihnă, ajutorul dat în gospodărie fiind o activitate cotidiană de scurtă durată. Astfel, fetele trebuie să participe în continuare la activităţile centrului de zi, complementar şcolii, şi să nu fie retrase de părinţi pe motiv că au de muncă acasă (în special după vârsta de 10 ani, cu precădere la fetele de etnie romă).*

II. BUNE PRACTICI PENTRU RESPECTAREA DREPTURILOR DE DEZVOLTARE

Copiii au dreptul la dezvoltare, precum dreptul la educaţie, dreptul la îngrijiri medicale, dreptul la asistenţă socială şi dreptul la joacă. Părinţii, atât mama cât şi tatăl, sunt principalii responsabili pentru asigurarea dezvoltării copilului. Statul trebuie să ajute părinţii în această sarcină prin furnizarea unor facilităţi precum acces la învăţământ gratuit, servicii de sănătate, servicii sociale, spaţii publice de joacă etc. Centrul de zi este un serviciu social prin care familia vulnerabilă este sprijinită să-şi crească copiii în condiţii cât mai bune, asigurându-le satisfacerea nevoilor de bază, nu numai pentru supravieţuire şi protecţie, ci şi pentru a-şi dezvolta personalitatea, talentele, abilităţile mentale şi fizice.

Dreptul copilului de a fi crescut de părinţii săi

Ambii părinţi sunt răspunzători pentru creşterea copiilor lor. Este esenţial că fiecare angajat al centrului de zi să conştientizeze importanţa dreptului copilului de a creşte în familia sa şi să evite orice comentarii negative (discriminatorii, acuzatoare, nepoliticoase etc) cu privire la situaţia familiei, problemele părinţilor, care pot afecta relaţia copil-familie. Dat fiind că, în general, familiile ai căror copii beneficiază de serviciile centrului de zi sunt familii vulnerabile, personalul trebuie să ofere sprijin părinţilor pentru ca aceştia să poată asigura dezvoltarea capacităţilor copilului şi să ofere îndrumarea şi sfaturile necesare pentru ca aceştia să îşi exercite în mod adecvat drepturile stipulate de lege.

<u>Recomandări de bune practici:</u>

- *Păstraţi o bună relaţie de comunicare cu familiile şi identificaţi, cât mai timpuriu situaţiile de risc care pot determina separarea copilului de părinţii săi. Orientaţi familia către SPAS pentru a beneficia de un plan de servicii şi prestaţii, complementar serviciilor primite prin Centrul de zi, punând accent pe luarea tuturor măsurilor necesare în interesul superior al copilului.*

- *În situaţiile în care în familie sunt persoane cu boli grave / cu adicţii, unul dintre părinţi sau un frate este privat de libertate, discutaţi cu personalul specializat şi cu şeful Centrului de Zi pentru a găsi soluţii cu*

sprijinul altor instituţii şi organizaţii, continuând să monitorizaţi evoluţia copilului în centru şi la şcoală.

- *În situaţia în care părinţii intenţionează să plece la muncă în străinătate, explicaţi-le ce trebuie să facă în beneficiul copilului. Oferiţi-le informaţiile necesare şi orientaţi-i către serviciul public de asistenţă socială SPAS sau DAS; sprijiniţi-i să întocmească dosarul cu documente, vizând delegarea autorităţii parentale către persoana în grija căreia va rămâne copilul*

- *Deoarece în practică se observă că părinţii cu nivel scăzut de educaţie, în mod particular cei de etnie romă, iau decizia plecării în străinătate foarte repede şi neglijează efectuarea formalităţilor de declarare a persoanei care are grijă de copil în lipsa lor, organizaţi în cadrul centrului de zi activităţi de informare / conştientizare/ sensibilizare a părinţilor pe această temă cât mai frecvent posibil. Trebuie clar explicate părinţilor riscurile la care este supus copilul dacă vor pleca fără a respecta prevederile legale.*

- *Ajutaţi-i pe părinţi să devina „părinţi mai buni" – printr-o comunicare pozitivă şi bazată pe respect, prin consiliere individuală şi activităţi tematice de genul „Şcoala părinţilor".*

- *Organizaţi în centrul de zi activităţi de valorizare a părinţilor şi de încurajare a bunelor relaţii copil-familie.*

Dreptul la sănătate

Personalul centrului de zi trebuie să cunoască starea de sănătate a copiilor beneficiari şi, împreună cu serviciile de specialitate, să ia măsuri de prevenire a îmbolnăvirilor şi de ocrotire a sănătăţii lor etc.

Recomandări de bune practici:

- *Verificaţi dacă fiecare copil beneficiar este înscris la medic de familie şi sprijiniţi părinţii să facă demersurile necesare, atunci când este cazul.*

- *Prin exemplul personal şi prin toate activităţile cotidiene din centrul de zi contribuiţi la educaţia pentru sănătate şi la dezvoltarea abilitaţilor de igienă personală şi a spaţiului de locuit.*

- *Organizaţi diverse activităţi educative de tip eveniment / jocuri şi concursuri adaptate vârstei copiilor care îi ajută pe copii să înveţe să-şi spele mâinile, să poarte mască în interior, să spele fructele şi legumele, să se alimenteze sănătos etc*

- *Aveţi în vedere nu doar abilitarea copiilor, ci şi a părinţilor. Consultaţi părinţii cu privire subiectele care sunt de interes pentru ei.*

- *În scopul implicării părinţilor în prevenirea îmbolnăvirilor în familie şi în promovarea vieţii sănătoase, organizaţi activităţi de informare la sediul centrului de zi pentru grupuri de părinţi, cu teme specifice. Temele pot fi susţinute de dvs, dar şi de voluntari cadre medicale. iar părinţii vor fi consultaţi asupra subiectelor de interes pentru ei.*

- *Pentru abilitarea femeilor şi fetelor, organizaţi cu sprijinul cadrelor medicale activităţi de educaţie sexuală şi planning familial.*

Dreptul la educaţie, timp de odihnă şi timp liber

Personalul centrului de zi trebuie să sprijine copiii beneficiari ai serviciului în realizarea dreptului lor de a primi o educaţie care să le permită dezvoltarea aptitudinilor şi personalităţii lor, în condiţii nediscriminatorii.

Niciunul dintre drepturile civile, politice, economice şi sociale nu se pot exercita de indivizi, dacă aceştia nu au primit un minim de educaţie; educaţia este un factor important în dezvoltarea capitalului social şi uman. Copiii trebuie să aibă acces la şcoală, iar părinţii trebuie să le garanteze educaţia, trimiţându-i la şcoală şi ajutându-i.

Pentru înţelegerea factorilor care pot afecta respectarea dreptului copilului la educaţie, recomandăm **Fişa nr.3 Factori care limitează accesul copilului la educaţie** din partea a 3-a a acestui toolkit.

Centrul de Zi are o misiune importantă în promovarea acestui drept, printr-o triplă intervenţie:

- asupra copilului, care este ajutat conform nevoilor şi potenţialului său să nu abandoneze şcoala şi să aibă rezultate cât mai bune

- -asupra familiei, care este sprijinită să înţeleagă importanţa educaţiei şi responsabilizată să încurajeze participarea şcolară a copilului

- -asupra unităţii de învăţământ, care colaborează cu centrul de zi pentru mai buna integrare şcolară a copiilor vulnerabili.

Recomandări de bune practici:

- *Acordaţi sprijin personalizat acordat copilului pentru a nu abandona şcoala şi a-şi îmbunătăţi participarea şcolară (frecvenţa, rezultatele la învăţătură, capacitatea de a promova examenele etc). Acest sprijin presupune, după caz:*

    - *suport material (rechizite, acces la echipament IT, îmbrăcăminte şi încălţăminte, produse de igienă, hrană etc)*
    - *suport pentru efectuarea temelor / suport remedial se acordă atât de personalul angajat, cât şi de voluntari care colaborează cu centrul de zi. În condiţiile specifice ale pandemiei COVID 19, personalul centrului de zi sprijină copiii beneficiari să participe la şcoala on-line*

    - *organizaţi cu grupul de copii activităţi educaţionale care completează educaţia şcolară (vizionare de filme educative, cercuri/cluburi pentru diferite discipline, concursuri, excursii tematice etc)*

    - *ajutaţi-i pe copii să aibă o atitudine pozitivă faţă de şcoală, încurajându-i să vadă avantajele educaţiei, să-şi descopere materiile preferate, să recunoască problemele cu care se confruntă şi să identifice soluţii, împreună cu dvs.*

- *Acordaţi o atenţie prioritara activităţilor de informare şi de responsabilizare a părinţilor, mai ales că adesea în familiile vulnerabile părinţii nu înţeleg importanţa educaţiei şi nu consideră necesară participarea şcolară a copilului.*

- *Colaboraţi cu directorul şcolii / învăţătorul / dirigintele fiecărui copil din grupa dvs. Adesea părinţii din categorii vulnerabile au dificultăţi să comunice cu cadrele didactice şi, deşi vor fi sprijiniţi de centrul de zi să-şi dezvolte aceste abilităţi, poate fi un proces de lungă durată. Colaborarea vă permite să fiţi la curent cu evoluţia situaţiei şcolare a copilului şi să identificaţi noi metode de ajutorare a copiilor (de exemplu "peer-education" sau întrajutorarea intre colegi de clasă la anumite materii) şi noi resurse (de exemplu voluntari din rândul cadrelor didactice, elevilor mai mari) care completează ceea ce dvs. puteţi face în centrul de zi. Reciproc, unitatea de învăţământ va aprecia sprijinul profesional pe care îl acordaţi copiilor din categorii vulnerabile şi familiilor acestora şi împreună veţi pune bazele unei colaborări pe termen lung.*

- *Respectaţi dreptul copiilor la timp liber şi joacă, punându-le la dispoziţie echipamentele şi dotările centrului de zi, organizând activităţi care să le facă plăcere şi să încurajeze socializarea, sprijinindu-i să-şi descopere talentele şi pasiunile. Mai ales că printre ei sunt copii care nu au acasă jucării, jocuri, cărţi încurajaţi-i să folosească resursele materiale ale centrului de zi. Fiţi un liant între copii şi membrii comunităţii care au de oferit jucării, jocuri, cărţi, pentru ca fiecare copil să poată avea şi acasă cu ce să se joace.*

Principiul Nediscriminării

Principiul nediscriminării afirmă că toţi copiii trebuie să se bucure de drepturile lor, fără nici o distincţie nejustificată. Personalul Centrului de zi nu trebuie să trateze copiii diferenţiat, în funcţie de naţionalitate, apartenenţă etnică sau origine socială, situaţie materială, dizabilitate, sex, limbă, religie, opinii politice sau de altă natură etc. Toate centrele de zi participante la proiectul VIP Plus furnizează servicii unui număr mare de copii de etnie romă, de aceea acordăm o atenţie prioritară aplicării principiului nondiscriminării – în primul rând de către personalul centrului de zi, al cărui rol este esenţial în transpunerea în practică a nondiscriminarii atât prin propria atitudine, cât şi în

demersul educativ pe care îl exercită în relaţia cu copiii beneficiari şi părinţii lor. Mai mult, personalul centrului de zi poate avea un rol important în promovarea nondiscriminării la nivel de şcoală şi de comunitate, devenind pe termen lung un „agent al schimbării" mentalităţii populaţiei majoritare faţă de etnia romă, în beneficiul integrării sociale a tuturor copiilor şi familiilor lor.

Recomandări de bune practici:

- *Aplicaţi nondiscriminarea în munca dvs cotidiană. Evitaţi cu rigurozitate orice etichetare sau stigmatizare a copilului / familiei pe motiv de stare socială, apartenenţă la etnia romă, dizabilitate etc, atât în comunicarea individuală cât şi în comunicarea de grup. Fiţi astfel un exemplu de profesionist şi de cetăţean care comunica corect cu fiecare persoană, copil sau adult.*

- *Aveţi în vedere tratamentul egal al tuturor copiilor beneficiari, fete şi băieţi – în acordarea de ajutoare materiale, acces la tabere / excursii gratuite, în implicarea în activităţi diverse de timp liber, educative, de voluntariat. Atitudinea nediscriminatorie este vizibilă şi în modul în care copiii sunt lăudaţi / recompensaţi pentru rezultatele lor*

- *În situaţii de comportament nedorit, se consideră greşită fapta şi nu este criticată persoana, cu comentarii care stigmatizează (exemplu: nu se fac remarci de genul „eşti necivilizat şi nu te-a învăţat nimeni să te porţi frumos, nici n-aveau cum într-o familie ca a ta!"; se recomandă tratamentul egal în controlul comportamentului, explicarea comportamentului nedorit şi a consecinţelor acestuia, cu accent pe responsabilizare şi nu pe învinuire*

- *Învăţaţi-i pe copii să nu eticheteze şi să nu discrimineze, prin discuţii explicative ori de câte ori observaţi la un copil atitudini de acest gen şi prin jocuri adecvate vârstei.*

- *Explicaţi-le copiilor că fetele şi băieţii au drepturi egale şi pot opta pentru jocurile care le plac.*

- *Respectaţi tradiţiile culturale ale etniei şi încurajaţi-i pe copiii romi să le facă cunoscute colegilor. Organizarea de evenimente culturale la care copiii şi părinţii pot prezenta dansuri şi cântece tradiţionale este primită cu bucurie de beneficiari.*

- *Încurajaţi-i pe copii să vă povestească dacă la şcoală sau în comunitate s-au confruntat cu situaţii de discriminare. Fiţi conştient că discriminarea generează copilului durere şi suferinţă psihologică, iar dvs ca profesionist îi puteţi inspira încredere şi îl puteţi ajuta. Dacă este nevoie solicitaţi sprijinul unui psiholog.*

- *Luaţi atitudine şi vorbiţi cu reprezentantul şcolii, dacă fapta s-a petrecut la şcoală, sau cu persoana responsabilă de comportamentul discriminatoriu, pentru a găsi soluţii de remediere.*

- *În cadrul activităţilor de abilitare a părinţilor şi de conştientizare a drepturilor pe care le au toţi cetăţenii, abordaţi şi principiul nondiscriminării. Explicaţi-le că o atitudine discriminatorie nu provine întotdeauna din ură sau antipatie. Adeseori, oamenii au bune intenţii, dar nu sunt conştienţi de atitudinea lor discriminatorie. Cetăţenii romi trebuie să evite să se eticheteze ei înşişi (exemplu: „suntem săraci şi fără carte, profesorilor nu le place de copiii noştri")*

- *Puteţi să-i informaţi pe ceilalţi membri ai comunităţii şi pe alţi profesionişti din instituţii şi servicii comunitare cu privire la efectele discriminării, ajutându-i să conştientizeze situaţiile când discriminează involuntar.*

- *Sesizaţi autorităţile publice locale dacă sunt necesare şi alte servicii în comunitate pentru asigurarea de şanse egale tuturor copiilor.*

Menţionăm că partea a 3-a a acestui toolkit cuprinde o fişă cu exemple de activităţi care se pot organiza cu copiii şi cu adultii pentru promovarea principiului nondiscriminării **(Fişa nr 4 - Recomandări practice pentru promovarea nondiscriminării).**

III. BUNE PRACTICI PENTRU RESPECTAREA DREPTURILOR DE PARTICIPARE

Drepturile de participare le permit copiilor să aibă un cuvânt de spus în ceea ce priveşte viaţa lor. Acestea le oferă copiilor posibilitatea de a-şi exprima părerile, de a discuta problemele pe care ei le consideră importante, precum şi de a căuta şi a primi informaţii relevante pentru ei.

În vederea respectării drepturilor de participare, în centrul de zi copiii primesc informaţii despre serviciile oferite odată cu înscrierea lor. Se asigură ascultarea opiniei copilului şi se ţine cont de aceasta într-o varietate de situaţii: în stabilirea programului zilnic şi a regulilor de grup, în pregătirea activităţilor de vacanţă, în stabilirea meniului, în lămurirea unei situaţii conflictuale etc.

Mai ales în situaţia beneficiarilor care provin din familii vulnerabile, încurajarea copiilor să aibă opinii şi să şi le exprime participând activ la viaţa centrului de zi este în esenţă o activitate de abilitare.

Permiţându-le copiilor să participe în toate aspectele ce le afectează viaţa putem obţine rezultate benefice:

- copiii vor căpăta siguranţă de sine şi vor fi capabili să-şi asume responsabilităţi
- copiii vor fi mai bine protejaţi împotriva abuzurilor şi violenţei
- deoarece li se respectă propriile opinii, copiii încep să descopere importanţa respectării părerilor celorlalţi şi valorile democraţiei
- deciziile care se iau la nivelul centrului de zi sunt mai bune dacă se ţine cont şi de opiniile copiilor beneficiari.

Recomandări de bune practici:

- *Daţi copiilor suficiente informaţii într-un mod accesibil despre avantajele pe care le au venind la centrul de zi. Încurajaţi-i să spună ce nu înţeleg şi răspundeţi-le cu răbdare la toate întrebările.*

- *Discutaţi despre drepturi şi responsabilităţi în cadrul centrului de zi, antrenându-i pe toţi copiii, eventual organizaţi în minigrupuri. Daţi-le şansă să fie pe rând lider de minigrup şi să transmită concluziile discuţiei.*

- *Planificaţi activităţile săptămânale consultându-i pe copii. Explicaţi-le condiţiile de îndeplinit, de exemplu echilibrul între timpul acordat pregătirii şcolare şi timpul de joacă.*

- *Pregătiţi o cutie cu propuneri şi opinii. Copiii vor fi încurajaţi să scrie propunerile / opiniile şi să le puna în cutie. Săptămânal deschideţi cutia şi citiţi în grup toate mesajele.*

- *Concepeţi şi aplicaţi chestionare de consultare a copiilor pe diferite aspecte. După colectarea şi interpretarea lor, explicaţi-le cum se va ţine cont de părerile lor.*

- *Incurajaţi copiii să-şi exprime opiniile şi să participe activ nu doar în cadrul centrului de zi, ci şi la şcoală şi în comunitate.*

PARTEA A 3-A: FISE-RESURSA

Fişa nr 1: **Drepturile copilului reflectate în legislaţia românească**

Fişa nr 2: **Dreptul copilului la protecţie împotriva abuzului, neglijării, pedepselor fizice şi a oricărei forme de exploatare**

Fişa nr 3: **Factori care limitează accesul copilului la educatie**

Fişa nr 4: **Recomandări practice pentru promovarea nondiscriminării**

Fişa nr 5: **Materiale utilizabile în activităţile cu părinţii romi pentru creşterea gradului de conştientizare cu privire la importanţa educaţiei şi a protejării copilului**

Fişa-resursă nr. 1

DREPTURILE COPILULUI REFLECTATE ÎN LEGISLAŢIA ROMÂNEASCĂ

(Fragment din lucrarea „Rolul si responsabilităţile asistenţilor sociali în protecţia şi promovarea drepturilor copilului" Autoritatea Naţională pentru Protecţia Drepturilor Copilului 2006)

Copiii trebuie să beneficieze de drepturile generale ale omului, la care suntem toţi îndreptăţiţi încă din momentul naşterii.

Drepturile omului înseamnă să îi tratezi pe ceilalţi aşa cum ţi-ar plăcea ţie să fii tratat, şi anume cu demnitate, respect, egalitate şi dreptate, şi se aplică fără deosebire de cetăţenie, naţionalitate, rasă, etnie, limbă, sex, orientare sexuală, abilităţi sau orice alt statut. Însă, copiii diferă de adulţi. Ei sunt vulnerabili, trebuie să se joace, sunt în proces de dezvoltare şi au nevoie de oarecare autonomie. De aceea ei au nevoie de drepturi proprii, cu caracter special.

Drepturile copiilor pot fi grupate în trei categorii:

- **A. Drepturi de protecţie**, care se referă la protecţia împotriva oricăror forme de abuz fizic sau emoţional, precum şi împotriva oricăror forme de exploatare.
- **B. Drepturi de dezvoltare**, care se referă la disponibilitatea şi accesul la toate tipurile de servicii de bază, precum educaţia şi serviciile de îngrijire medicală
- **C. Drepturi de participare**, care se referă la dreptul copilului de a fi implicat în deciziile care îl privesc

Legea nr. 272/2004 introduce în România o nouă viziune asupra copilăriei. Aceasta refuză să vadă copiii ca pe nişte mini-cetăţeni cu mini-drepturi şi subliniază că drepturile copilului fac parte din categoria drepturilor omului. Printre elementele de noutate se numără următoarele:

⇨ Spre deosebire de legislaţia anterioară, care conţinea dispoziţii doar pentru copiii aflaţi în dificultate şi care aveau nevoie de măsuri de protecţie, legislaţia actuală îşi extinde prevederile asupra **tuturor copiilor** (fie că trăiesc împreună cu părinţii lor sau separat de aceştia; fie că au sau

nu nevoi speciale de educaţie sau îngrijire medicală etc.), acoperind astfel majoritatea situaţiilor în care se poate găsi un copil.

- ⇨ Legea subliniază că **părinţii sunt primii responsabili pentru creşterea, îngrijirea şi dezvoltarea copilului.** Pentru îndeplinirea responsabilităţilor lor, părinţii au dreptul să primească sprijinul necesar din partea comunităţii şi a autorităţilor locale.
- ⇨ Legea continuă **procesul de descentralizare** prin transferarea unor atribuţii şi servicii de la nivel judeţean la nivel local (la nivel de comune, oraşe, municipii). Pe lângă întărirea capacităţilor autorităţilor locale, acest proces reprezintă soluţia pentru înfiinţarea şi diversificarea serviciilor pentru copil şi familie cât mai aproape de domiciliul acestora. Un serviciu important la nivel local este reprezentat de Serviciul public de asistenţă socială (SPAS). Acest serviciu are atribuţii multiple, printre care identificarea situaţiilor de risc, prevenirea separării copiilor de părinţi, precum şi monitorizarea situaţiei copiilor din respectiva unitate administrativ-teritorială. La nivelul sectoarelor municipiului Bucureşti, responsabilităţile SPAS sunt preluate de Direcţia generală de asistenţă socială şi protecţia copilului (DGASPC).
- ⇨ Legea promovează **calitatea** în activităţile de protecţie a drepturilor copilului (prin stabilirea mecanismelor de inspecţie şi licenţiere a serviciilor pentru copii).
- ⇨ Elementele de noutate în ceea ce îi priveşte pe copiii aflaţi în situaţie de risc de a fi separaţi de părinţii lor cuprind următoarele:

    - Legea **pune accent pe prevenirea separării copilului de familie.** Serviciile publice de asistenţă socială de la nivelul municipiilor, oraşelor şi comunelor au sarcina de a monitoriza şi de a analiza situaţia copiilor din raza lor administrativ-teritorială, de a identifica şi evalua situaţiile de risc, precum şi de a pregăti documentaţia pentru acordarea de servicii şi/sau prestaţii necesare prevenirii separării.
    - Înainte de adoptarea noii legi, o autoritate administrativă (şi anume Comisia pentru protecţia copilului) era responsabilă de **luarea de decizii privind separarea copilului de părinţi**. Această competenţă este acum împărţită între Comisia pentru protecţia copilului şi instanţa judecătorească, aceasta din urmă fiind singura autoritate care poate decide separarea în cazul în care părinţii sau, după caz, copilul care a împlinit 14 ani, nu sunt de acord;

- Autorităţile au obligaţia de a adopta **măsuri active pentru menţinerea** contactului între copil şi părinţi în timpul plasamentului. Prioritatea instituţiilor şi a profesioniştilor responsabili de aplicarea şi monitorizarea acestor măsuri o reprezintă **reintegrarea copilului în familie**;

- Luând în considerare cu prioritate interesul superior al copilului şi pentru a evita efectele negative ale instituţionalizării la o vârstă fragedă, precum şi efectele unei spitalizări prelungite, România a ales **să interzică plasarea copiilor sub vârsta de 2 ani** în servicii de tip rezidenţial. Acest plasament va fi permis doar în cazul în care copilul suferă de un handicap sever şi este dependent de servicii specializate de protecţie de tip rezidenţial;

- Problema specifică a copiilor care **părăsesc sistemul de protecţie a copilului** şi sunt supuşi riscului de **excluziune socială** este şi ea abordată de noua lege. În vederea sprijinirii integrării tinerilor în societate şi a dobândirii unui loc de muncă, aceştia pot beneficia de protecţie specială şi după împlinirea vârstei de 18 ani, chiar şi atunci când nu îşi continuă studiile, pe o perioadă de doi ani.

⇨ Legea interzice **orice formă de pedeapsă corporală** aplicată copiilor. Pentru aceasta, este nevoie de programe educaţionale ample care să schimbe mentalităţile reflectate de proverbe precum „Bătaia-i ruptă din rai" sau „Unde dă mama, creşte" şi să promoveze metode alternative.

⇨ Legea menţionează expres **grupurile profesionale care au responsabilitatea** de a identifica şi sesiza autorităţile competente despre situaţiile de risc în care se pot afla copiii şi familiile lor: cadrele didactice, personalul medical, poliţiştii, preoţii, precum şi angajaţii altor instituţii care vin în contact cu copilul.

⇨ Legea promovează **colaborarea între instituţii şi specialişti** pentru **sprijinirea** familiei şi a copilului, în vederea maximizării eforturilor de prevenire, precum şi pentru promovarea unei noi abordări a copilului şi a copilăriei

A. Drepturi de protecţie

Majoritatea drepturilor copilului au un caracter protector. Copiii trebuie protejaţi împotriva unor situaţii de risc, precum transferul ilegal în străinătate, violenţă, abuz sau neglijare din partea părinţilor sau a îngrijitorilor săi, abuz sexual ori de altă natură, implicarea în traficul de substanţe ilicite şi traficul de copii.

Protecţia este necesară şi în cazul copiilor aflaţi în situaţii vulnerabile: copii refugiaţi, cu dizabilităţi, copii aparţinând minorităţilor naţionale, precum şi copii aflaţi în zone de conflict armat. În plus, trebuie protejate relaţiile copilului cu familia. Copiii au dreptul să îşi cunoască părinţii, să fie îngrijiţi de părinţi şi nu pot fi separaţi de aceştia decât în condiţii strict definite. Dacă totuşi are loc o astfel de separare, copiii au dreptul să menţină relaţii personale şi să fie în contact direct cu părinţii chiar şi atunci când locuiesc în ţări diferite.

Drepturi de protecţie garantate în baza Legii nr. 272/2004:

Copiii au dreptul să fie protejaţi împotriva:

- oricăror forme de violenţă, abuz, rele tratamente sau neglijenţă (art. 85);
- transferului ilicit în străinătate şi a nereturnării (art. 99);
- exploatării economice (art. 87);
- exploatării sexuale şi a violenţei sexuale (art. 99);
- folosirii ilicite de stupefiante şi substanţe psihotrope (art. 88);
- răpirii şi traficării în orice scop şi sub orice formă (art. 99);
- pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare / degradante (art. 28,90);
- lipsirii, în mod ilegal, de elementele constitutive ale identităţii sale sau de unele dintre acestea (art. 8.5) Copilul este înregistrat imediat după naştere şi are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetăţenie şi, dacă este posibil, de a-şi cunoaşte părinţii şi de a fi îngrijit, crescut şi educat de aceştia (art. 8.2).

B. Drepturi de dezvoltare

Tuturor copiilor trebuie să li se asigure satisfacerea nevoilor de bază, nu numai pentru supravieţuire şi protecţie, ci şi pentru a-şi dezvolta personalitatea, talentele, abilităţile mentale şi fizice.

Ei au nevoie de tot ceea ce îi poate ajuta să crească şi să se dezvolte. De exemplu, au nevoie de prieteni şi de familie, de dragoste şi de distracţie, au nevoie de un mediu curat şi de locuri de joacă, de poveşti şi muzică, de şcoli şi biblioteci, precum şi de toate lucrurile care le stimulează mintea şi îi ajută să crească şi să se dezvolte de la an la an.

Toate lucrurile de care au nevoie copiii pentru dezvoltare trebuie să corespundă fiecărui stadiu în parte. Dacă se sare o etapă, copilul va avea nevoie de ajutor special pentru a o compensa. De exemplu, un copil surd trebuie să înveţe o limbă înainte să împlinească 5 ani, fie că este o limbă vorbită sau un limbaj pentru surdo-muţi, deoarece aceasta e perioada propice, în care creierul construieşte conexiunile necesare pentru limbaj. Dacă se ratează această „fereastră de oportunitate", copilul va avea nevoie de îngrijire specială sau de recuperare ca să ajungă din urmă stadiul de dezvoltare.

Prin urmare, copiii au drepturi de dezvoltare, precum dreptul la educaţie, dreptul la îngrijiri medicale, dreptul la asistenţă socială şi dreptul la joacă. Părinţii, atât mama cât şi tatăl, sunt principalii responsabili pentru asigurarea dezvoltării copilului, care trebuie să ţină seama de capacităţile în dezvoltare ale copilului şi de drepturile de participare ale copilului. Statul trebuie să ajute părinţii în această sarcină prin furnizarea unor facilităţi precum şcoli, spitale ş.a.m.d..

Drepturi de dezvoltare garantate în baza Legii nr. 272/2004

• Copiii au dreptul de a primi o educaţie care să le permită dezvoltarea, în condiţii nediscriminatorii, a aptitudinilor şi personalităţii lor (art. 47).

• Copiii au dreptul să crească alături de părinţii lor (art. 30). Ambii părinţi sunt responsabili pentru creşterea copiilor lor (art. 31).

• Copiii au dreptul de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate pe

care o pot atinge şi de a beneficia de serviciile medicale şi de recuperare necesare pentru asigurarea realizării efective a acestui drept (art. 43).

• Copiii au dreptul de a beneficia de un nivel de trai care să le permită dezvoltarea fizică, mintală, spirituală, morală şi socială (art. 44).

• Copiii au dreptul de a beneficia de asistenţă socială şi de asigurări sociale (art. 45).

• Copiii au dreptul la odihnă şi vacanţă (art. 49).

C. Drepturi de participare

Drepturile de participare le permit copiilor să aibă un cuvânt de spus în ceea ce priveşte viaţa lor. Acestea le oferă copiilor posibilitatea de a-şi exprima părerile, de a discuta problemele pe care ei le consideră importante, precum şi de a căuta şi a primi informaţii relevante pentru ei. În unele cazuri, legislaţia românească permite în mod explicit copiilor să aibă un cuvânt de spus după o anumită vârstă. De exemplu, copiii pot să-şi aleagă propria religie la vârsta de 16 ani, însă religia lor nu poate fi schimbată fără consimţământul lor nici înainte de vârsta de 14 ani.

Drepturile de participare ale copilului sunt, totuşi, limitate, în sensul că, pentru a şi le exercita, copiii trebuie să fie *capabili* să-şi formeze propriile lor păreri. Însă, a nu se înţelege că drepturile de participare nu se aplică în cazul copiilor mici. Din contră, şi aceştia din urmă au nevoi şi capacităţi participative. În conformitate cu legislaţia românească, copilul în vârstă de peste 10 ani trebuie să fie ascultat în toate procedurile juridice şi administrative care îl privesc (de exemplu, copilul în vârstă de peste 10 ani pentru care s-a deschis procedura de adopţie trebuie să consimtă la adopţie). Şi copiii cu vârstă mai mică pot fi ascultaţi, dacă autoritatea competentă apreciază că este necesar, iar părerile copilului vor fi luate în considerare în funcţie de vârsta şi gradul de maturitate ale copilului. Pe scurt, cu cât copilul avansează în vârstă cu atât va avea mai multe nevoi participative şi va fi mai *capabil* să-şi formeze propriile sale păreri. Prin urmare, drepturile de participare devin extrem de importante pentru copii.

Drepturi de participare garantate în baza Legii nr. 272/2004

• Copiii au dreptul să-şi exprime liber opinia asupra oricărei probleme care îi priveşte (art. 24);

• Copiii au dreptul să fie ascultaţi în toate procedurile care îi privesc (art. 24);

> Dreptul de a fi ascultat îi conferă copilului posibilitatea de a cere şi de a primi orice informaţie pertinentă, de a fi consultat, de a-şi exprima opinia şi de a fi informat asupra consecinţelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată, precum şi asupra consecinţelor oricărei decizii care îl priveşte. (art. 24.3).

• Copiii au dreptul la libertatea de exprimare (art. 23);

• Copiii au dreptul la libertatea de gândire, de conştiinţă şi de religie (art.25);

• Copiii au dreptul la libera asociere în structuri formale şi informale, precum şi libertatea de întrunire paşnică, în limitele prevăzute de lege (art. 26);

• Copiii au dreptul la protejarea imaginii publice şi a vieţii intime, private şi familiale (art.22);

• să depună singuri plângeri referitoare la încălcarea drepturilor lor fundamentale (art. 29, alin. 1);

• Copiii au dreptul la împlinirea vârstei de 14 ani, să ceară încuviinţarea instanţei judecătoreşti de a-şi schimba felul învăţăturii şi al pregătirii profesionale (art. 47.3);

• Copiii au dreptul să conteste modalităţile şi rezultatele evaluării şi să se adreseze în acest sens conducerii unităţii de învăţământ, în condiţiile legii (art. 48.3).

> Copilul aparţinând unei minorităţi nationale, etnice, religioase sau lingvistice are dreptul la viaţă culturală proprie, la declararea apartenenţei sale etnice, religioase, la practicarea propriei sale religii, precum şi dreptul de a folosi limba proprie în comun cu alţi membri ai comunităţii din care face parte (art. 27.1);

Notă: listele cu drepturi de mai sus nu sunt exhaustive!

Acordarea de drepturi copiilor nu exclude automat autoritatea parentală şi responsabilităţile copiilor. Copiii şi tinerii trebuie să-şi dezvolte simţul răspunderii. Copiii au drepturi, dar şi responsabilităţi. Ei trebuie să respecte drepturile şi obligaţiile celorlalţi copii şi ale adulţilor cu care relaţionează.

Drepturi şi responsabilităţi pentru copii

• dreptul de a nu fi trataţi necorespunzător, dar şi responsabilitatea de a nu trata necorespunzător alte persoane;

• dreptul de a nu fi expuşi unor situaţii de risc, dar şi responsabilitatea de a nu expune alte persoane la situaţii de risc;

• dreptul de a fi ascultaţi, dar şi responsabilitatea de a-i asculta pe ceilalţi;

• dreptul de a nu fi discriminaţi, dar şi responsabilitatea de a nu discrimina pe alţii;

• dreptul la protecţia proprietăţii, dar şi responsabilitatea de a respecta proprietatea altora;

• dreptul la educaţie, dar şi responsabilitatea de a merge la şcoală;

• dreptul la intimitate, dar şi responsabilitatea de a respecta intimitatea celorlalţi;

• dreptul de a fi protejaţi împotriva oricărei forme de intimidare verbală sau fizică, împotriva oricărui abuz sau forme de exploatare, dar şi responsabilitatea de a nu intimida, abuza sau teroriza pe ceilalţi.

În concluzie, Legea nr. 272/2004 subliniază autoritatea parentală şi responsabilităţile părinţilor în relaţia cu copilul, precum şi faptul că fiecare copil este important şi este o fiinţă capabilă.

Această lege, la fel ca şi Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului, consideră că nu este suficient dacă se înregistrează rezultate medii-bune sau o rată înaltă de progres general. Este foarte important să se identifice disparităţile, să se aibă în vedere acei copii care nu beneficiază de valul de progres, cei care rămân neglijaţi sau uitaţi din cauza genului, a originii

sociale sau etnice sau, pur şi simplu, pentru că sunt săraci, au dizabilităţi sau trăiesc în zone îndepărtate. Pe scurt, ideea pe care Legea nr. 272/2004 o transmite tuturor celor care sunt responsabili cu promovarea drepturilor copilului în România este că **fiecare copil contează** şi toate autorităţile responsabile cu promovarea şi protecţia drepturilor copilului în România au datoria de a depune toate eforturile pentru a asigura că **nici un copil nu este uitat sau ignorat.**

Fişa-resursă nr. 2

DREPTUL COPILULUI LA PROTECŢIE ÎMPOTRIVA ABUZULUI, A NEGLIJĂRII, A PEDEPSELOR FIZICE ŞI A ORICĂREI FORME DE EXPLOATARE

(Fragmente din lucrarea „Rolul şi responsabilităţile asistenţilor sociali în protecţia şi promovarea drepturilor copilului" Autoritatea Naţională pentru Protecţia Drepturilor Copilului 2006)

Cum se defineşte abuzul?

„Prin **abuz asupra copilului** se înţelege orice acţiune voluntară a unei persoane care se află într-o relaţie de răspundere, încredere sau de autoritate faţă de acesta, prin care este periclitată viaţa, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului" (art.89 alin.1 din Legea nr.272/2004).

Abuzul asupra copiilor se clasifică în patru categorii – **abuz fizic, neglijare, abuz sexual şi abuz emoţional** – iar aceste forme se întâlnesc mai des în diverse combinaţii decât singure. De exemplu, un copil abuzat fizic este deseori abuzat şi emoţional, şi un copil abuzat sexual este de obicei şi neglijat. Orice copil poate fi victima oricărei forme de abuz la orice vârstă. Abuzul fizic şi chiar vătămarea corporală par a fi însă mai frecvente în cazul copiilor mai mari de 5 ani.

Violenţa în familie poate afecta pe oricine, indiferent de religie, culoare sau statut social. Se întâmplă atât în familii bogate cât şi în cele sărace, atât în familiile monoparentale cât şi în cele cu ambii părinţi. Uneori părinţii se abuzează reciproc, iar pentru copilul care este martor poate fi dificil. Unii părinţi îşi abuzează copiii prin folosirea violenţei verbale sau fizice ca modalitate de disciplină. Atât băieţii cât şi fetele pot avea parte de pedepse fizice abuzive din partea părinţilor – dar băieţii sunt bătuţi mai des decât fetele. Abuzul copiilor poate apărea şi în instituţiile pentru copii.

În ultimii câţiva ani, în multe ţări s-au adunat probe care arată că abuzul copiilor se întâmplă mult mai des decât se credea.

Abuzul fizic este, de obicei, cea mai evidentă formă de abuz. Poate lua multe forme: lovituri, scuturări, arsuri, ciupituri, muşcături, sufocări,

aruncări, biciuiri, bătăi şi alte acţiuni ce pot cauza răni fizice, pot lăsa urme sau pot produce durere fizică.

Abuzul sexual asupra copilului presupune antrenarea copilului într-o activitate realizată cu intenţia de a produce plăcere sau de a satisface nevoile unui adult sau ale unui alt copil, care, prin vârstă şi dezvoltare, se află faţă de el într-o relaţie de răspundere, încredere sau putere. Când copilul este abuzat de un membru al familiei, atunci avem de-a face cu un incest.

Abuzul emoţional poate fi mai greu de evidenţiat deoarece nu există semne fizice vizibile. Bineînţeles că oamenii ţipă unii la alţii, îşi exprimă furia, se şi insultă reciproc uneori, iar exteriorizarea nemulţumirilor poate fi uneori sănătoasă. Abuzul emoţional, însă, apare atunci când ţipetele şi furia merg prea departe, sau atunci când un părinte minimalizează, ameninţă, sau respinge în mod constant un copil, într-atât încât îi afectează respectul de sine şi sentimentele de preţuire a propriei persoane. Aşa cum abuzul fizic produce cicatrice de ordin fizic, abuzul emoţional poate afecta emoţional copilul.

La fel ca formele mai violente de abuz, abuzul emoţional poate afecta imaginea şi respectul de sine ale copilului şi poate avea anumite efecte asupra capacităţii sale de a funcţiona în societate, de a da şi de a primi afecţiune. Copilul ar putea avea dificultăţi în a-şi face prieteni şi a relaţiona cu cei de aceeaşi vârstă, evitând să participe la activităţi împreună cu alţi copii. Pe de altă parte, ar putea deveni înclinat către agresivitate şi un comportament provocator. Este posibil, de asemenea, să prezinte probleme de învăţare, să devină hiperactiv sau să aibă probleme precum enurezisul. S-ar putea să adopte o atitudine „pseudo-matură", devenind preocupat să aibă grijă de adulţi şi să-şi asume alte asemenea roluri mult peste dezvoltarea normală la vârsta lui.
Atunci când apare şi, în mod special, când persistă o perioadă mai îndelungată, abuzul emoţional poate avea impact pe toată durata vieţii, afectând fericirea, relaţiile şi succesul unui tânăr în viaţă. E posibil ca acesta să devină tăcut, incapabil să se destindă şi înclinat către un comportament defetist. În cazuri extreme, poate deveni auto-distructiv, poate încerca să se automutileze, chiar să încerce să se sinucidă.

Ca şi în cazul altor tipuri de abuz, abuzul emoţional este deseori rezultatul comportamentului părinţilor, care la rândul lor au crescut într-un mediu în care au fost abuzaţi din punct de vedere emoţional de propriii părinţi. Conştientizarea modului în care se poartă cu copiii lor este un prim pas

important pentru stoparea comportamentului abuziv. De multe ori, ei nu realizează că purtarea lor are un impact negativ; dacă şi-ar conştientiza acţiunile şi ar fi mai sensibili la durerea copilului lor, probabil că ar dori să facă ceva pentru a-i pune capăt.

Abuzurile nu se întâlnesc doar în familii. Teroarea este o formă de comportament abuziv care apare în grupuri de indivizi cu aceeaşi vârstă, la orice vârstă. Terorizarea cuiva prin intimidare, ameninţări sau umilire poate fi un comportament la fel de abuziv precum bătaia. Cei care îi terorizează pe alţii au fost adeseori abuzaţi ei înşişi. Acest lucru este valabil şi pentru cei care îşi abuzează partenerii. Totuşi, abuzurile pe care le-a suferit o persoană în trecut nu sunt o scuză pentru a-i abuza pe alţii.

„Prin **neglijarea copilului** se înţelege omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are responsabilitatea creşterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură subordonată acestei responsabilităţi, fapt care pune în pericol viaţa, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului" (art. 89 alin. 2 din Legea nr.272/2004).

Neglijarea apare atunci când un copil nu beneficiază de hrană, casă, haine, îngrijire medicală sau supraveghere adecvate. Neglijarea emoţională survine când părintele nu îi oferă copilului suficient sprijin emoţional sau, în mod premeditat şi repetat, nu îi acordă destulă atenţie sau nu îi dă atenţie deloc. Nu vorbim însă de neglijare atunci când părintele nu-i dă copilului tot ce pretinde, precum un alt calculator sau un telefon mobil nou. Abuzul poate, de asemenea, îmbrăca forma infracţiunilor bazate pe ură, îndreptate împotriva oamenilor din cauza rasei lor, a religiei, capacităţilor, sexului sau orientării sexuale. [...]

Recunoaşterea abuzului asupra copiilor şi a neglijării acestora

Pentru a-şi putea îndeplini aceste obligaţii, este important ca profesionistii din servicii sociale să cunoască semnele specifice ale abuzului sau neglijării, fiind receptivi la indiciile relevate de comportamentul copiilor, părinţilor sau al altor responsabili legali ai copilului:

Indicii ale abuzului sau neglijării:

La copil	La părinte
Prezintă schimbări neaşteptate de com-portament sau de randament şcolar;	Arată interes scăzut pentru copil;
Nu a primit ajutor pentru problemele fizice sau medicale supuse atenţiei părinţilor;	Neagă existenţa problemelor de acasă sau de la şcoală ale copilului sau dă vina pe acesta;
Are probleme de învăţare care nu pot avea cauze fizice sau de natură psihică;	Îl vede pe copil ca fiind în întregime rău, fără valoare sau ca pe o povară;
Este întotdeauna circumspect, ca şi cum ar aştepta mereu să se întâmple ceva rău;	Cere perfecţiunea sau un nivel de performanţă fizică sau academică la care copilul nu poate ajunge;
Îi lipseşte supravegherea unui adult;	Nu manifesta grijă, atenţie in satisfa-cerea nevoilor afective ale copilului
Se plânge tot timpul, se străduieşte prea mult sau este prea responsabil.	Are exigente, asteptari exagerate fata de copil
În raportul dintre părinte şi copil	
• Se ating sau se privesc rareori; • Manifestă o atitudine negativă în relaţia lor; • Declară că nu se plac.	

Niciunul dintre aceste semne nu indică în mod automat un abuz. Oricare dintre ele poate fi găsit la orice părinte sau copil, într-un moment sau altul. Dar când indiciile apar în mod repetat sau combinate, ele trebuie să determine asistenţii sociali să acorde atenţie sporită situaţiei şi să ia în considerare posibilitatea unui abuz asupra copilului.

Posibilitatea existenţei **abuzului fizic** poate fi luată în considerare atunci când copilul şi / sau părintele / o altă persoană manifestă următoarele semne:

Semne ale abuzului fizic:

Copil	Părinte (sau altă persoană)
Are arsuri, muşcături, vânătăi, oase rupte sau ochi învineţiţi în mod inexplicabil;	Dă explicaţii neconvingătoare, contradictorii sau nu dă nici o explicaţie privind rănile copilului;
Are vânătăi vechi sau alte semne vizibile, după o absenţă de la şcoală;	Descrie copilul ca fiind „rău” sau într-un alt mod negativ;
Pare înspăimântat de părinţi şi protestează sau plânge când trebuie să meargă acasă;	Utilizează pedepse fizice dure;
Se crispează la apropierea adulţilor;	A fost abuzat în copilărie.
Declară că a fost bătut de un părinte sau de o altă persoană care îl îngrijeşte.	

Posibilitatea **neglijării** copilului poate fi luată în considerare atunci când copilul şi/ sau părintele / o altă persoană în grija căreia se află copilul manifestă următoarele semne:

Semne ale neglijării:

Copil	Părinte (sau altă persoană)
Nu a beneficiat de îngrijire medicală sau stomatologică necesară la timp, vaccinări sau tratament oftalmologic ori ochelari;	Dă explicaţii neconvingătoare, contradictorii sau nu dă nici o explicaţie privind rănile copilului;
Are vânătăi vechi sau alte semne vizibile, după o absenţă de la şcoală;	Descrie copilul ca fiind „rău” sau într-un alt mod negativ;
Pare înspăimântat de părinţi şi protestează sau plânge când trebuie să meargă acasă;	Utilizează pedepse fizice dure;
Se crispează la apropierea adulţilor;	A fost abuzat în copilărie.
Declară că a fost bătut de un părinte sau de o altă persoană care îl îngrijeşte.	Pare să fie indiferent faţă de copil;
Este adesea murdar şi miroase neplăcut;	Pare apatic sau deprimat;
Nu are haine adecvate anotimpului şi temperaturii de afară;	Se comportă iraţional sau într-o manieră ciudată;
Consumă alcool sau alte droguri;	Consumă alcool sau alte droguri.
Susţine că nu are pe nimeni acasă care să îl îngrijească.	

Posibilitatea **abuzului sexual** poate fi luată în considerare atunci când copilul şi/ sau părintele sau o altă persoană în grija căreia se află copilul manifestă următoarele semne:

Semne ale abuzului sexual:

Copil	Părinte (sau altă persoană)
Are dificultăţi la mers sau la statul pe scaun	Este excesiv de protector cu copilul, limitând sever contactul acestuia cu alţi copii, în special de sex opus;
Refuză deodată să se schimbe pentru ora de educaţie fizică sau refuză să participe la activităţi fizice;	Este secretos şi izolat;
Dă dovadă de cunoştinţe sau comportament sexual ciudat, sofisticat sau neobişnuit;	Descrie dificultăţi în căsnicie care implică lupte pentru putere în familie sau relaţii sexuale.
Contractează o boală venerică sau, în cazul unei fete, rămâne însărcinată;	
Fuge de acasă;	
Acuză abuzul sexual din partea unui părinte sau altei persoane în grija căreia se află.	

Posibilitatea **abuzului emoţional** poate fi luată în considerare atunci când copilul şi / sau părintele sau o altă persoană în grija căreia se află copilul manifestă următoarele semne:

Semne ale abuzului emoţional:

Copil	Părinte (sau altă persoană)
Are un comportament alcătuit din extreme, cum ar fi comportamentul servil sau revendicativ exagerat, pasivitate sau agresivitate extremă	Acuză, ceartă şi minimalizează copilul în mod constant;
Este fie prea matur (îngrijeşte un alt copil, de exemplu), fie prea infantil (se leagănă sau dă din cap în mod frecvent);	Nu este preocupat de soarta copilului şi refuză să ia în considerare problemele copilului la şcoală;
Este întârziat în dezvoltarea fizică sau emoţională;	Respinge copilul în mod evident.
Încearcă să se sinucidă;	
Declară o lipsă de ataşament faţă de părinţi.	

Exploatarea prin muncă a copilului

Principalul motiv al muncii copilului este sărăcia. Anumite munci constituie exploatare a copiilor, îi privează de educaţie, le fură copilăria şi perpetuează sărăcia.

Pentru a proteja copiii împotriva exploatării economice şi a efectuării unor munci care pot fi periculoase sau care pot afecta educaţia, sănătatea sau dezvoltarea fizică, mentală, spirituală sau socială a copilului, articolul 32 din Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului impune statelor semnatare să stabilească o vârstă minimă pentru încadrarea în muncă, să reglementeze orele şi condiţiile de muncă şi să stabilească pedepsele sau sancţiunile potrivite pentru a asigura aplicarea acestor prevederi. Astfel, statul trebuie să ţină seama de prevederile corespunzătoare din alte instrumente internaţionale, mai ales din Convenţiile şi Recomandările Organizaţiei Internaţionale a Muncii.

Codul Muncii din România prevede că este interzisă angajarea persoanelor sub 15 ani. Totodată, numai persoanele peste 18 ani pot fi angajate pentru munci dificile, periculoase sau dăunătoare. Chiar şi aşa, copiii angajaţi nu pot lucra decât 6 ore pe zi şi 30 de ore pe săptămână şi nu pot lucra noaptea.

Ce este permis şi ce este interzis?

Legislaţia naţională şi internaţională nu interzic toate tipurile de muncă efectuată de copii. Legislaţia internaţională se concentrează pe lupta împotriva exploatării prin muncă. Aceasta înseamnă prestarea unui munci în detrimentul dezvoltării copilului. Or, nu orice muncă efectuată de copil reprezintă exploatare prin muncă a acestuia. Pentru a da un exemplu, nu este interzis de lege să laşi copilul să îşi cureţe camera sau să spele vasele.

UNICEF distinge între munca copilului şi exploatarea prin muncă a copilului. Munca copilului este participarea copiilor în activităţi economice care nu le afectează negativ sănătatea, dezvoltarea şi nu interferează cu educaţia lor. Munca ce nu interferează cu educaţia (munca uşoară) este permisă de la vârsta de 12 ani, conform Convenţiei nr.138 a Organizaţiei Internaţionale a Muncii.

Exploatarea prin muncă a copilului este definită mai strict şi este interzisă de Convenţiile nr.138 şi nr.182 ale Organizaţiei Internaţionale a

Muncii şi de articolul 32 din Convenţia ONU cu privire la drepturile copilului. Mai exact, sunt interzise:

- implicarea în activităţi economice a tuturor copiilor sub 12 ani;

- implicarea în cele mai grave forme de muncă a tuturor copiilor sub 18 ani:
  - toate formele de sclavie sau practicile similare, ca de exemplu: vânzarea de sau comerţul cu copii, servitutea pentru datorii şi munca de servitor, precum şi munca forţată sau obligatorie, inclusiv recrutarea forţată sau obligatorie a copiilor în vederea utilizării lor în conflictele armate;

  - utilizarea, recrutarea sau oferirea unui copil în scopul prostituării, producţiei de material pornografic sau de spectacole pornografice;

  - utilizarea, recrutarea sau oferirea unui copil în scopul unor activităţi ilicite, mai ales pentru producţia şi traficul de stupefiante, aşa cum le definesc convenţiile internaţionale pertinente;

  - muncile care, prin natura lor sau prin condiţiile în care se exercită, sunt susceptibile să dăuneze sănătăţii, securităţii sau moralităţii copilului.

- implicarea în munci periculoase a tuturor copiilor sub 18 ani. În general, acestea sunt activităţile care pot afecta sănătatea fizică, mentală, morală sau socială a copilului. Câteva exemple sunt prezentate mai jos:

  - ridicarea de greutăţi;
  - lucrul cu substanţe periculoase;
  - munca în subteran;
  - prea multe ore lucrate;
  - muncă ce provoacă stres fizic sau psihic;
  - munca şi traiul pe stradă;
  - primirea unui salariu necorespunzător sau lipsa salariului;
  - impunerea prea multor responsabilităţi pentru un copil;
  - munca împotriva demnităţii şi respectului de sine al copilului.

Articolul 87 alin. 1 şi 2 din Legea nr. 272/2004 stipulează dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării şi nu poate fi constrâns la o muncă ce comportă un risc potenţial sau care este susceptibilă să îi compromită educaţia ori să îi dăuneze sănătăţii sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale, menţionând că este interzisă orice practică prin intermediul căreia un copil este dat de unul sau de ambii părinţi ori de reprezentantul lui legal în schimbul unei recompense sau nu, în scopul exploatării copilului sau a muncii acestuia.

Munca este dăunătoare şi atunci când afectează educaţia copilului. Aceasta este o problemă şi în România pentru că mulţi copii care lucrează nu merg la şcoală. Alin. 3 al articolului 87 din Legea nr. 272/2004 stabileşte că: „În situaţiile în care copiii de vârstă şcolară se sustrag procesului de învăţământ, desfăşurând munci cu nerespectarea legii, unităţile de învăţământ sunt obligate să sesizeze de îndată serviciul public de asistenţă socială. În cazul unor asemenea constatări, serviciul public de asistenţă socială împreună cu inspectoratele şcolare judeţene şi cu celelalte instituţii publice competente sunt obligate să ia măsuri în vederea reintegrării şcolare a copilului”.

Care sunt cauzele exploatării prin muncă a copilului?

În general, cea mai des întâlnită cauză a muncii copiilor este sărăcia. Pentru multe familii, munca copiilor este o necesitate pentru a supravieţui. O problemă conexă este rata mare de dependenţă în unele societăţi, ceea ce înseamnă că numărul copiilor şi bătrânilor este mult mai mare decât al persoanelor care lucrează. Un alt motiv sunt politicile economice necorespunzătoare ale guvernelor care adesea închid ochii la angajatorii care profită de faptul că copiii sunt o mână de lucru mai ieftină şi sunt mai ascultători. De asemenea, lipsa de educaţie de calitate este un alt motiv care îi face pe copii să îşi petreacă timpul “mai bine”. Părinţii cu un nivel scăzut de educaţie văd adeseori în educaţie doar o pierdere de timp şi bani. Principala cauză a muncii copiilor în România este sărăcia.

Ajutorul dat în activităţile zilnice pe lângă casă sau la strânsul recoltei poate fi o manieră pozitivă de a-i învăţa pe copii să îşi asume anumite responsabilităţi. Aceste activităţi nu trebuie, însă, să afecteze dreptul copilului la odihnă, vacanţă, educaţie şi sănătate

De ce trebuie să luptăm împotriva exploatării prin muncă a copiilor?

Există mai multe motive economice şi sociale pentru a lupta împotriva exploatării prin muncă a copiilor. Mai întâi, pentru că *acceptarea exploatării prin muncă a copilului înseamnă „a-i fura copilăria”.* De asemenea, exploatarea prin muncă a copiilor *perpetuează sărăcia*. Copiii care muncesc nu primesc suficientă educaţie, ceea ce îi va transforma în adulţi care vor câştiga puţin (lanţul generaţional).
În România au fost înfiinţate şi funcţionează, în aproape toate judeţele şi sectoarele, echipe intersectoriale locale, formate din reprezentanţi ai instituţiilor cu responsabilităţi în domeniul protecţiei copilului împotriva exploatării prin muncă (direcţiile generale de asistenţă socială şi protecţia copilului, inspectoratele teritoriale de muncă, inspectoratele de poliţie, inspectoratele şcolare, autorităţi de sănătate publică) precum şi ai organizaţiilor neguvernamentale.
Echipele intersectoriale locale au responsabilitatea de a identifica şi monitoriza cazurile de exploatare prin muncă a copiilor şi de a identifica soluţii pentru retragerea copiilor din cele mai grave forme de muncă.

Prevenirea neglijării copilului prin plecarea în străinătate a părintilor

Recomandări privind delegarea autorităţii părinteşti
Sinteză realizată de prof. Sandu Ion, inspector şcolar ISJ Ialomiţa

Aceste recomandări pentru realizarea procedurii de delegare temporară a autorităţii părinteşti pentru copiii cu parintii plecaţi la muncă în străinătate, au fost elaborate de Organizaţia Salvaţi Copiii împreună cu Autoritatea Naţională pentru Protecţia Drepturilor Copilului şi Adopţie în anul 2016 şi au fost îmbunătăţite în 2017, prin completarea cu concluziile regăsite în Raportul „*Grupului de Lucru Interinstituţional* ” coordonat de Administraţia Prezidenţială.

Recomandările sunt menite pentru a veni în sprijinul părintelui care doreşte să plece la muncă în străinătate, fiind destinate totodată şi personalului centrelor de zi, cadrelor didactice, angajaţilor din serviciile publice de asistenţă socială. Chiar dacă un părinte pleacă cu contract sau fără contract de muncă (adică „la negru”), statul, prin instituţiile abilitate, are obligaţia să ajute.

Datorită importanţei deosebite pe care o au în viaţa noastră copiii, aceste dispoziţii au fost instituite cu titlu de obligaţii în sarcina părinţilor, fapt ce întăreşte garanţiile privind grija autorităţilor statului privind supravegherea dezvoltării normale a copiilor.

De asemenea, mai ales în comunităţile tradiţionale, unde fenomenul migraţiei a atins cote care nu sunt bine cunoscute, datorită deplasărilor „la negru", sfătuim organizarea unor informări la nivel de autoritate administrativă locală, sau sfătuiţi să apeleze la Help-Line **0800.070.040** *(apel gratuit de pe teritoriul României).*

1. Demersurile părinţilor către Serviciul de Asistenţă Socială.

Încă din momentul în care un părinte s-a hotărât să plece în străinătate, trebuie să se gândească la ce va face cu copiii şi în grija cui vor fi lăsaţi. Părinţii trebuie ajutaţi să înţeleagă că, copilul are nevoie de semnătura părintelui pentru diverse servicii medicale, juridice, şcolare si cum vor fi rezolvate aceste probleme?! Din momentul in care aceste întrebări se nasc în mintea acestora, atunci este clar că grija şi siguranţa copilului este o preocupare majoră.

Prevederile legale cuprinse în Legea 272/2004 vizează următoarele categorii de persoane:

- Ambii părinţi – Trebuie avută în vedere atât situaţia în care cei doi părinţi pleacă în acelaşi timp, cât şi situaţia cel mai des întâlnită, în care iniţial pleacă un părinte şi ulterior pleacă şi celălalt părinte din ţară.

- Părintele care exercită singur autoritatea părintească – Această categorie vizează părinţii care exercită singuri autoritatea părintească, urmare a divorţului sau a altor situaţii în care a fost dispusă o astfel de măsură.

- Părintele cu care locuieşte copilul – Această categorie vizează părinţii care exercită autoritatea părintească în comun, iar urmare a divorţului instanţa a stabilit care este părintele cu care copilul va locui în mod obişnuit, ca urmare a desfacerii căsătoriei.

Părintele, care se regăseşte într-una din situaţiile enumerate anterior, trebuie să notifice intenţia de a pleca la muncă în străinătate Serviciului Public de Asistenţă Socială din localitatea de domiciliu. Modelul pentru această notificare este un tipizat care poate fi pus la dispoziţia părinţilor doritori de către SPAS din localitatea de domiciliu.

Notificarea SPAS poate fi realizată prin:depunerea notificării de către părintele interesat direct la sediul Primăriei de domiciliu - transmiterea notificării prin e-mail, fax, scrisoare, poştă, curier etc. la SPAS
În cazul părinţilor aflaţi deja în străinătate, este considerată ca fiind posibilă transmiterea notificării din străinătate, prin mijloacele mai sus-menţionate .
În ceea ce priveşte termenul de 40 de zile, menţionat în lege ca termen în interiorul căruia urmează a fi depusă de către părinte/părinţi notificarea, apreciem că acesta trebuie să fie interpretat ca un termen de recomandare şi nu ca unul imperativ, a cărui nerespectare să atragă după sine neîndeplinirea acestei obligaţii.

Prin sprijinirea părintelui care deleagă autoritatea părintească, SPAS-ul are un rol determinant în celeritatea procedurii delegării precum şi în obţinerea unei finalităţi în interesul copilului.

În această etapă, personalul din cadrul Serviciului Public de Asistenţă Socială consiliază şi informează persoanele în cauză cu privire la reglementările legale în vigoare şi paşii ce trebuie urmaţi, solicitând totodată şi documentele relevante necesare parcurgerii procedurii de delegare temporară a drepturilor părinteşti, pentru instanţa de judecată, în conformitate cu prevederile art. 105, alin. (3) din Legea 272/2004.

Tot în această etapă considerăm util ca reprezentanţii SPAS să înmâneze părintelui interesat, un model orientativ de cerere adresată instanţei, să îl îndrume în completarea acesteia, şi să îi ofere o listă cu documentele conexe care trebuie depuse la SPAS şi implicit la instanţă, împreună cu cererea respectivă.

După primirea notificării, reprezentanţii Serviciului Public de Asistenţă Socială vor efectua o anchetă socială la domiciliul persoanei la care copilul va locui pe perioada delegării, document care să fie inclus în dosarul care va fi transmis instanţei. O astfel de abordare din partea SPAS-ului poate sprijini evitarea prelungirii termenului în interiorul căruia instanţa va lua o decizie,

aceasta având astfel la dispoziţie încă de la primul termen de judecată informaţiile relevante în luarea unei decizii.

2. Demersurile către judecătoria competentă teritorial

Judecătoria din raza domiciliului părintilor va analiza persoana propusă, verificand posibilităţile ei materiale şi garanţiile morale. De asemenea, trebuie ştiut că perioada maximă pentru care instanţa poate încredinţa creşterea copilului şi supravegherea sa unei alte persoane este de maxim 1 an de zile.

În primele 6 luni după primirea hotărârii de către primarii menţionaţi anterior, Serviciul Public de Asistenţă Socială va efectua vizite la domiciliul persoanei care are în supraveghere minorul, din două în două luni, pentru a verifica dacă sunt respectate drepturile şi obligaţiile inserate în hotărârea instanţei de delegare a autorităţii părinteşti, aspecte privind situaţia şcolară a minorului, grupurile de persoane cu care intră în contact, precum şi modalitatea şi consecvenţa menţinerii legăturii cu părinţii.

În urma acestor vizite, reprezentantul Serviciului Public de Asistenţă Socială va întocmi câte un raport care să conţină analizarea aspectelor de mai sus. În cazul în care constată probleme ale minorului privind situaţia şcolară, anturajul dăunător, starea medicală sau alte aspecte negative care au intervenit pe parcursul supravegherii, serviciul public de asistenţă socială are obligaţia de a anunţa de îndată şi de a solicita sprijin consilierului şcolar, psihologului, direcţiei generale de asistenţă socială şi protecţie a copilului, medicului de familie, sau oricărei alte autorităţi/instituţii publice locale. Totodată, subliniem că Legea prevede şi o sancţiune contravenţională pentru părinţi, pentru nerespectarea obligaţiei de a notifica Serviciului Public de Asistenţă Socială privind plecarea la muncă în străinătate.

Fişa-resursă nr. 3

FACTORI CARE LIMITEAZA ACCESUL COPILULUI LA EDUCATIE

*(Fragment din ghidul "Mobilizarea comunitară pentru prevenirea şi combaterea abandonului şcolar" elaborat de Asociaţia CRIPS în cadrul proiectului **"Reţele comunitare pentru prevenirea şi combaterea abandonului şcolar"** finanţat şi coordonat de UNICEF, 2012)*

A) Factori care ţin de situaţia familiei[9]:

a. Dificultăţi în asigurarea hranei zilnice şi a „pacheţelului" de mâncare pentru şcoala.

Această problemă a familiilor aflate în sărăcie extremă este o realitate cu implicaţii majore asupra dezvoltării copiilor. Copiii merg nemâncaţi la şcoală, nu se pot concentra asupra lecţiilor (aparând uneori situaţii în care copilului i se face rău din cauza lipsei de hrană).

Astfel de situaţii sunt relatate atât în afirmaţiile unor copii în risc de abandon şcolar şi ale părinţilor acestora, cât şi în descrierile cadrelor didactice. Profesorii şi învăţătorii au observat că de multe ori aceşti copii vin la şcoală palizi, nemâncaţi, sunt fragili şi bolnavi (existând cazuri în care unii au fost surprinşi căutând în coşul de gunoi din faţa şcolii dupa mâncare sau cerşind).

Asigurarea hranei zilnice nu constituie, aşadar, o problemă minora, ci una esenţială pentru accesul la educaţie.

b. Lipsa produselor sezoniere de îmbrăcăminte şi încălţăminte.

Alături de lipsa alimentaţiei adecvate, această problemă este la fel de frecvent întâlnită în special în familiile cu mai mulţi copii de vârsta şcolară. În familiile acestea se întâmplă ca, având doar un schimb de „haine bune", acesta să fie purtat de mai mulţi copii. În special iarna, părinţii se află de multe ori în imposibilitatea de a-şi trimite copiii la şcoală din cauza lipsei de bani necesari procurării de îmbracaminte şi încălţăminte de sezon.

[9] Text adaptat in baza cercetarii "Accesul la educatie al copiilor aflati in saracie extrema", Institutul de Cercetare a Calitatii Vietii, Laura Balanescu 2002

c. Igiena necorespunzătoare şi starea de sănătate precară a copiilor.

Nerespectarea regulilor de igienă, lipsa controalelor medicale preventive şi curative pot cauza îmbolnăviri dar şi stări de oboseală accentuată, tulburări de somn sau alimentare care la randul lor atrag instabilitate comportamentală sau emoţională, precum şi eşecul şcolar (randament şcolar scăzut, absenteism, abandon).

Respectarea regulilor de igienă se aplică mai multor domenii:

- Igiena mediului de viaţă ("curăţenia" din spaţiul în care copilul îţi petrece timpul, dar şi la modul de organizare a spaţiului – lumină, aer, mobilier,etc)

- Igiena somnului (programul adecvat de viaţă al copilului: timp de odihnă, timp de odihnă activa şi timp pentru activităţi şcolare şi de recreere)

- Igiena alimentară (alimentaţie şi modalităţile de preparare a hranei, obiceiuri alimentare ale familiei)

- Igiena hainelor (curăţirea şi menţinerea hainelor şi a incălţămintei, dar şi adecvarea acestora vârstei copilului, activităţii şi anotimpului)

Starea de sănătate a copiilor este rezultatul unei stări continue şi constante în timp, începând încă de la naştere, astfel ca la vârsta şcolară copiii sunt deja afectaţi în dezvoltarea fizică de alimentaţia nesănătoasă, de lipsa vitaminelor şi a mineralelor, precum şi de condiţiile precare în care s-au născut şi s-au dezvoltat. Problema există atât în cazul copiilor din mediul rural, cât şi în situaţia copiilor din mediul urban (chiar dacă sunt inscrisi în evidenţele unui medic de familie, accesul este dificil sau nesusţinut de competenţele parentale sau de posibilităţile părinţilor).

d. Dezagregarea familiei

Se referă la următoarele tipuri de situaţii: monoparentalitatea, separarea părinţilor / divorţ, concubinajele de conjunctură, decesul, plecarea unui părinte sau a ambilor la muncă în străinătate, etc.

Indiferent de statutul socio-economic al familiei, se constată că următoarele probleme de dezorganizare familială pot avea consecinţe grave asupra psihicului copilului, influenţând negativ capacitatea de asimilare, precum şi comportamentul în şcoală şi comunitate:

- certuri frecvente, eventual şi cu conflicte violente (generate de situaţia economică, violenţă şi consum de alcool, factori care se asociază în general situaţiei de sărăcie);

- lipsa modelelor pozitive de relaţionare atăt între adulţi (părinţi şi/sau membrii familiei lărgite), cât şi între copii şi părinţi, respectiv între fraţi)

- plecarea la muncă în străinătate a unuia dintre părinţi sau a ambilor părinţi şi lăsarea copilului în grija rudelor

e. Lipsa ajutorului la învăţătură din partea părinţilor

Copiii nu primesc ajutorul necesar şi controlul din partea părinţilor fie datorită faptului că aceştia sunt nevoiţi să caute de lucru sau işi petrec foarte mult timp în afara familiei ca urmare a obligaţiilor de serviciu/muncă, fie datorită nivelului scăzut de educaţie. De exemplu, unii dintre copiii de etnie romă au părinţi analfabeţi.

Lipsa sprijinului părinţilor în pregătirea şcolară contribuie într-o mare măsură la randamentul şcolar scăzut al copiilor, eşecul şcolar fiind exprimat atât în rezultate şcolare scăzute, cât şi în absenteism, putând duce în final la abandon şcolar. Dincolo de acest risc, apare şi riscul implicării copilului fie în activităţi producătoare de venituri (pentru el sau pentru susţinerea familiei), fie în activităţi (pre)delincvente (anturaj periculos, activităţi ilicite, consum de alcool/droguri,etc).

f. Lipsa controlului asupra activităţii copiilor în timpul liber.

În lipsa supravegherii familiei, copiii îşi petrec timpul liber în cadrul grupurilor de prieteni, aşa numitele „găşti", care sunt de multe ori implicate în mici infracţiuni sau acte violente, generând o influenţă negativă asupra participării şcolare. Pe de altă parte, lipsa de interes a părinţilor cu privire la activitatea copilului (timp liber sau şcolar) crează o stare de devalorizare a acestuia, ducând la comportamente aberante pentru a atrage atenţia asupra sa.

B) Factori care ţin de specificul comunităţii[10]:

Exemple de factori de risc specifici în **mediul rural**:

a) Părinţii îşi trimit copiii la şcoală în funcţie de resursele pe care le acumulează din agricultură sau alte munci necalificate. Membrii familiilor sărace lucrează ca zilieri, fiind obligaţi câteodată să meargă la muncă împreuna cu copiii lor (cu vârste mai mari), în defavoarea şcolii.

b) În cazul satelor izolate, în care nu se poate vorbi de o activitate economică sau agricolă comparabilă cu cea din satele situate în apropierea sau la drumurile naţionale, sunt mai acute problemele legate de resursele materiale, lipsa facilităţilor de transport către şi de la şcoală, precum şi de cele umane (cadrele didactice şi personalul auxiliar care fac naveta).

c) Unităţile de învăţământ din mediul rural se confruntă cu probleme legate de renovarea clădirilor, dotarea sălilor de clasă şi a laboratoarelor, precum şi cu dificultăţi specifice, cum ar fi comasarea, într-o singura clasa, a copiilor cu vârste diferite, deci din ani şcolari diferiţi, fie din lipsa efectivului de elevi necesar constituirii claselor separate, fie din cauza personalului didactic insuficient.

O problemă adiţională o constituie grădiniţele din mediul rural, existând multe sate care nu sunt acoperite de sistemul preşcolar, chiar dacă există spaţiul locativ, datorită lipsei educatorilor şi a resurselor financiare necesare

[10] Text adaptat in baza cercetarii "Accesul la educatie al copiilor aflati in saracie extrema", Institutul de Cercetare a Calitatii Vietii, Laura Balanescu 2002

funcţionării. Efectele se simt atât pe termen lung, având în vedere că rolul învăţământului preşcolar este esenţial în instruirea copiilor şi pregătirea lor pentru şcoala şi societate, dar şi pe termen scurt deoarece de multe ori fraţii mai mari trebuie să aibă grijă de cei mai mici, renunţând astfel la pregătirea lor şcolară.

În **mediul urban**, industrializat, problemele sunt în egală masura legate de accesul la resurse şi de existenţa unui loc de muncă. Un factor de risc pentru accesul la educaţie îl constituie, pe lângă cele enumerate pâna acum, şi *costurile educaţionale ridicate*, pe care familia a trebuit să le preia într-o proporţie tot mai mare şi care îngreuneaza situaţia familiilor sărace cu copii de vârsta şcolară.

C) Factori care ţin de sistemul educaţional[11]:
- nu se detaliază în acest capitol

a) **Probleme de ordin financiar:** resurse insuficiente alocate pentru învăţământ (repararea şcolilor, grupuri sanitare, instalaţie termică, etc.)

b) **Probleme de resurse umane:** nu sunt suficienţi consilieri şcolari, mediatori şcolari (în comunităţile cu număr mare de cetaţeni de etnie romă); nu se asigură formarea permanentă a cadrelor didactice pentru a lucra cu copii şi familii vulnerabile.

[11] cf. "Accesul la educatie al copiilor aflati in saracie extrema", Institutul de Cercetare a Calitatii Vietii, Laura Balanescu 2002.

Fişa-resursă nr. 4

RECOMANDĂRI PRACTICE PENTRU PROMOVAREA NONDISCRIMINARII

A. Exemple de activităţi educative cu copiii din centrele de zi pentru promovarea principiului nondiscriminării

(propuse de profesionişti din centrele de zi participante la proiectul VIP Plus cu prilejul cursului de perfecţionare)

- ***Trenuleţul diversităţii*** – în joc sunt implicaţi toţi copiii din grupă/centru – inclusiv copii cu diverse dizabilităţi, copii de etnie romă. Se vor grupa câte doi în funcţie de abilităţi pentru a se susţine, completa, ajuta şi vor forma un "trenuleţ". Vor parcurge un traseu cu obstacole şi cei care ajung mai repede îi vor ajuta pe ceilalţi astfel încât trenuleţul să ajungă cu bine la destinaţie. Scopul este să se simtă egali în faţa provocării. Copiii vor învăţa astfel să se completeze reciproc, să coopereze, să-şi învingă teama de nereuşită, să evite discriminarea.

- ***Tradiţii de familie*** – copiii sunt incurajaţi să povestească despre tradiţiile pe care le respectă în propriile familii cu prilejul anumitor sărbători. Copiii romi pot povesti despre costumele viu colorate purtate la petreceri şi la diverse ocazii, despre salbele cu banuţi, despre dansurile specifice, despre aprinderea focului de tabără. Beneficiarii români pot povesti despre costumele populare, despre coroniţele din flori, despre dansurile tradiţionale. Printr-o astfel de activitate copiii vor înţelege că deşi diferiţi prin tradiţie, sunt egali prin valoare.

- ***Cum îţi vezi colegul?*** – copiii sunt încurajaţi să spună 3 calităţi observate la un coleg. Astfel relaţia dintre ei se îmbunătăţeşte, creşte acceptarea, colaborarea, încrederea, se pot lega prietenii.

- ***Eu sunt*** – copiii sunt încurajaţi să se autocaracterizeze folosind cuvinte pozitive. Calităţile sunt scrise pe cartoane colorate, decupate şi aşezate pe perete în jurul fotografiei sale. Acest exerciţiu poate contribui la îmbunătăţirea stimei de sine a copilului, la toleranţă, acceptare, încredere. O altă variantă a exerciţiului este realizarea de filmuleţe de autocaracterizare, folosind tableta sau telefonul. Recomandăm ca filmarea să fie facută tot de un copil, care îl va

îndemna pe “personajul principal” să zâmbească şi să spună cuvinte pozitive. Vizionarea filmuleţelor poate fi un eveniment al grupei/ al centrului de zi la care sa fie invitaţi şi părinţii.

- ***În locul tău*** – un copil rom face schimb de rol cu un copil român şi apoi discută despre cum se simt unul în situaţia celuilalt, la final înţeleg că indiferent de etnie ambii sunt copii şi au nevoie de înţelegere, de protecţie şi uneori de ajutor, ambii suferă dacă sunt discriminaţi şi prin urmare este important să fie buni colegi şi prieteni, să se ajute reciproc.

- ***Prietenia –*** copiii definesc în maniera proprie cuvântul prietenie, apoi se foloseşte o imagine cu globul pamântesc înconjurat de copii de diverse rase sau cu dizabilităţi care se ţin de mână, iar dintr-o cutie copiii extrag bileţele cu nume, îşi aleg pe rând câte un copil din imagine care ii va fi prieten imaginar şi căruia îi atribuie numele extras şi cateva calităţi. La final copiii işi oferă feed-back reciproc referitor la felul în care au vorbit despre prietenul imaginar şi se discută despre beneficiile prieteniei. Astfel creşte gradul de toleranţă, nondiscriminare, cooperare al copiilor.

- ***Respectul şi faptele bune*** – se discută despre respect şi beneficiile acestuia precum şi despre faptele bune ale copiilor. Copiii sunt invitaţi să povestească despre fapte bune facute de ei sau de un membru al familiei, despre modul în care ei s-au bucurat de faptele bune ale altor persoane. Mesajul este „*O faptă bună te face un om mai bun, construind frumosul prin tine*.”

- ***Prietenia între etnii*** – copiii recită poezii şi cântece, imnul în limbile româna şi romani, se va discuta despre tradiţii, obiceiuri specifice, despre importanţa colaborării şi bunei înţelegeri între etnii .

- ***Promovarea tradiţiilor etniei rome*** – la activitate se vor proiecta filme referitoare la viaţa romilor, meseriile lor tradiţionale – ex. lăutari, ceaunari, rudari, cei care se ocupa de prelucrarea metalelor sau cei care au mici turnătorii pentru realizarea vaselor din fontă. Se va discuta despre meseriile pe care le preferă copiii romi şi despre dorinţele lor de viitor, despre abilităţile necesare pentru practicarea meseriilor respective.

- ***Iniţialele calităţilor*** – Copiii îşi spun pe rând numele şi apoi spun câte două calităţi şi două defecte şi o caracteristică personală care începe cu litera propriului nume, fiind incurajaţi astfel să se autocunoască.

- ***Festivalul de publicitate*** - după o discuţie iniţială despre promovare prin intermediul publicităţii, copiii se impart în grupuri - şi primesc sarcina de a alege fie un joc sau un film preferat de grup, fie o carte îndrăgită şi de crea o reclamă cât mai atractivă prin care să îl/o promoveze. Pentru aceasta, copiii vor realiza în echipă texte şi desene. La final fiecare grup prezintă ceea ce a lucrat şi se discută despre fiecare reclamă realizată. Pentru un plus de atractivitate, prezentările se pot filma. Copiii sunt astfel încurajaţi să lucreze împreună, să identifice pasiuni comune - deşi sunt diferiţi - si să se bucure de aprecierile celorlalţi.

- **Copacul dorinţelor** – este o activitate care urmăreşte încurajarea copiilor să-şi expună viitorul aşa cum îl proiectează, cu ajutorul dorinţelor. Educatorii construiesc în prealabil un copac (colaj din hârtie colorată sau desen pe o planşă mare de hartie) şi îl aşează în centrul încăperii spre a sublinia importanţa alegerilor pe care copiii le vor face. Pe hârtia colorată, decupată în formă de frunze, copiii sunt invitaţi să scrie ceea ce îşi doresc mai mult: unii o păpuşă şi un cărucior de jucăre, alţii putere de muncă pentru un viitor sigur, iar alţii vor împliniri spirituale şi să poată învăţa. Fixarea ”dorinţelor” pe copac se va desfăşura ca un spectacol, copii fiind îndemnaţi să explice dorinţele şi apoi să fie aplaudaţi. Activitatea se poate organiza cu succes si in aer liber, “impodobind” un copac adevarat din curtea centrului de zi cu dorintele scrise. De asemenea, se poate adapta sarbatorii Craciunului, iar “dorintele” – biletele legate de un clopotel / glob sau sub forma de felicitari – se pot agata in bradul de Craciun.

- **Desenează un coleg şi spune ce calităţi are** – numele copiilor se vor scrie pe bileţele, fiecare extrage un bileţel apoi are sarcina de a desena colegul al carui nume este scris pe bileţel şi de a numi calităţile acestuia. Copiii vor prezenta apoi desenele şi vor vorbi grupului despre calităţile observate la colegii lor. Se încurajează astfel intercunoaşterea, comunicarea, colaborarea.

- **Experienţe personale** - Pentru înţelegerea ideii de nondiscriminare, a conceptelor de stereotip şi prejudecată pot fi folosite diverse prezentări şi exemple, pot fi aduse în încăpere persoane care au trecut prin situaţii de discriminare şi chiar bullying, care să le povestească copiilor experienţe personale şi cum au reuşit să depăşească cu bine situaţiile neplăcute. Pentru copiii de vârstă mică pot fi aduse în sală animaluţe de diverse culori şi li se poate explica copiilor că deşi au culori diferite ele aparţin aceleiaşi rase, ajungând la concluzia că, fiind diferite, împreună sunt mult mai frumoase.

B. Exemple de activităţi de educaţie pentru nondis-criminare care se pot organiza cu adulţi sau adolescenţi

- **Etichetarea**

Rugăm să se ofere 7 voluntari.

Se va ataşa pe spatele fiecărui voluntar o fâşie din hârtie şi ne asigurăm că nu se poate vedea ce este scris.

Pe fiecare fâşie va apărea o etichetă, de exemplu: lider, deştept, prost, ghiduş, certăreţ, hoţ, leneş. Voluntarii sunt rugaţi să se aşeze pe scaune în cerc, în mijlocul sălii, unde pot fi observaţi de restul grupului.

Restul participanţilor urmăresc ce se întâmplă cu voluntarii. Voluntarii vor primi o sarcină precum să producă un poster sau să discute despre eliminarea discriminării.

Se va explica faptul că în cursul activităţii, voluntarii trebuie să se trateze între ei conform etichetei. Vor fi lăsaţi să lucreze în jur de 10 minute la sarcină, în funcţie de interes şi de energia pe care o au.

Voluntarii vor fi întrebaţi:

- Ce s-a întâmplat ?
- Cum s-au simţit?
- A fost dificil să tratezi pe alţii conform etichetelor pe care le poartă?

Vor fi implicaţi şi restul participanţilor în următoarea dezbatere:

- A început cineva să se comporte conform etichetei? De exemplu: Cel care a fost „hoţ" a început imediat să fure?
- Ce fel de etichete punem oamenilor în viaţa reală?
- Cum îi afectează?
- Cum afectează eticheta ceea ce credem noi despre ei?
- Cui i se aplică în viaţa reală una dintre etichetele utilizate în această activitate?
- Ce etichete aplicăm copiilor şi adulţilor romi?
- În ce mod credeţi că etichetarea afectează imaginea de sine, comportamentul şi performanţele unui om?

- **Experienţe personale de discriminare**

Formatorul începe activitatea spunând o întâmplare când el / ea a fost discriminat sau când a discriminat pe altcineva.

Grupul va fi împărţit în grupuri mici şi fiecare participant este rugat să spună o situaţie în care s-a simţit discriminat sau a simţit că a discriminat chiar el pe altcineva.

Fiecare cursant va avea ocazia să spună o întâmplare.

Participanţii se vor concentreze tot timpul pe partea emoţională a întâmplării (despre ei sau alte persoane).

Se va atrage atenţia participanţilor asupra faptului că fiecare dintre noi s-a confruntat cu prejudecăţi sau atitudini discriminatorii sub diverse forme, nu doar rasial. Este important să se recunoască faptul că nu putem schimba ce s-a întâmplat în trecut dar că trebuie să avem grijă de comportamentul pe care îl vom avea în viitor şi să ne decidem dacă mai dorim să continuăm să facem astfel de lucruri.

Trebuie subliniat faptul că, **în calitate de angajaţi, de exemplu în sistemul administraţiei publice, de protecţie socială sau de învăţământ, trebuie să analizăm impactul prejudecăţilor noastre asupra celor din jur**.

Percepţia grevată de stereotipuri şi prejudecăţi a frânat şi încă frânează comunicarea, mai ales când această comunicare nu era instituţionalizată şi când ea se realiza sporadic, prin observatori, mai mult sau mai puţin avizaţi. Asigurarea de şanse egale la educaţie şi pentru copii de etnie rromă, trebuie să aducă şi o abordare psihopedagogică interculturală, astfel ca mediul şcolar incluziv şi intercultural să se constituie într-un mediu al regăsirii culturale şi definirii personale pentru viitorul adult.

Fişa-resursă nr. 5

MATERIALE UTILIZABILE ÎN CENTRELE DE ZI ÎN ACTIVITĂŢILE CU PĂRINŢII ROMI PENTRU CREŞTEREA GRADULUI DE CONŞTIENTIZARE CU PRIVIRE LA IMPORTANŢA EDUCAŢIEI ŞI A PROTEJĂRII COPILULUI

Resursele prezentate în continuare au fost realizate de echipa CRIPS în cadrul proiectului VIP Plus şi utilizate de parteneri în Campania de conştientizare adresată persoanelor de etnie romă (activitatea A4 din proiect). Considerăm utilă includerea lor în toolkit pentru a răspunde nevoii exprimate de personalul centrelor de zi de a avea instrumente utilizabile în comunicarea cu părinţii copiilor beneficiari, precum şi pentru a facilita demultiplicarea experienţei noastre.

Aceasta fişă cuprinde:

A. Patru fişe de sensibilizare / informare concepute într-un stil accesibil, care pot fi sursa de inspiraţie pentru întâlnirile cu părinţii / adulţii de etnie romă sau pot fi înmânate ca atare acestora.

B. Mesajele cheie de transmis părinţilor / adulţilor de etnie romă *prin textul pliantului campaniei de conştientizare*, în care sunt exprimate

A. Fise utilizabile în activități de conștientizare
Adresate parintilor de etnie roma

IMPORTANTA EDUCATIEI ȘCOLARE A COPILULUI

Ai privit lung după copiii din sat. Fetele și băieții mergeau cu ghiozdanul în spate. Râdeau ținandu-se de mână. Voiai să fii cu ei, să ai prieteni! Tu, poate, nu ai avut ȘANSA de a merge la grădiniță, la școală!

Ai ocazia să faci asta pentru copilul tău! Înscrie copilul la grădiniță! Ajută-l să aibă prieteni! Fata și băiatul tau să râdă alături de copiii din sat! Ajută-l să aibă șansa de a merge la grădiniță.

Ți-a plăcut mereu să ai casa plină de culoare! Ajută-l pe copilul tau să deseneze, să coloreze! Fata și băiatul tau șă aibă șansa de a merge la grădiniță!

Ți-a plăcut să cânți. Îți place să cânți. Te uiți la cei ce știu să cânte și ti-ai dori să cânte și copilul tău pe scenă! Să fie aplaudat de oamenii din sat. Sau poate de departe! Ajută-ți copilul să meargă la grădiniță! Acolo se organizează serbări! Va învăța cu tine poezii și le va spune tuturor! Sau va cânta un cântec drag mamei tale, pe care l-ai auzit și tu și pe care îți dorești să-l faci cunoscut celorlalți!

Uneori, ai regretat că nu te-ai dus la școală mai mult timp. Au venit problemele și nevoile peste tine și nu ai mai apucat să cunoști, să știi mai multe despre istoria ta, istoria vecinilor tăi. Dă-i ocazia copilului tău să știe, să-și cunoască istoria și să vorbească despre ea. Incurajează fata și baiatul să meargă la școală! Dă-le Șansa aceasta!

Deja îți citește etichetele. Îți spune ce este bun, de ce plouă și de ce răsare curcubeul după ploaie! Îți spune cum se face osia și de ce fierul este roșu când este lăsat în foc. Este fericit când îți explică. Îl vezi fericit și vorbește cu aer important, ca bătrânii înțelepți. Dă-i șansa fetei și băiatului tău să știe mai mult! Să fie respectați mai mult! Ajută-i să meargă cât mai mult la școală!

Ți-a plăcut să vezi lumea. Sufletul tău a visat mereu spre noi locuri vii, pline de viață, aer și lumină. Copilul tău poate vedea lumea, poate merge în tabere împreună cu colegii lui! Fete și băieți se pot bucura împreună de copilărie! Dă-i șansa copilului tău să meargă la școală!

Ai fost trist că nu ai știut să le spui celor care te necăjeau că nu au acest drept! Copilul tău poate învăța ce drepturi are! Ce poate face și unde poate cere ajutorul dacă cineva nu îl respectă! Dă-i șansa să știe care îi sunt drepturile! Dă-i șansa să meargă la școală! Știi?! Și acesta este un drept!

Deși ai vrea, nu te poți descurca să îți ajuți copiii. Nu ești singur! Cadrele didactice te pot ajuta să îi dai această șansă copilului tău! Te pot ajuta chiar să te întorci la școală dacă îți dorești acest lucru! Poți să îți dai ”A doua șansă”!

IMPORTANTA EDUCATIEI ȘCOLARE A FETELOR

Ești mamă de fete. Ai și un băiat și ești mândră de ei. Ai făcut tot ce ai știut tu să faci. Ți-a fost greu, că erai micuță la primul născut. Nu știai că poți merge la medic. Și dacă te duceai, nu prea înțelegeai ce spune. Nu ai știut de vaccinări, de ce poate mânca copilul tău ca să fie sănatos. Casa ți-a fost așa cum trebuie, mereu, chiar dacă ați avut greutăți. Deși ai fost susținută de familie. Au fost lângă tine și sunt și acum! Sunt importanți! Așa este! Dar...

Zilele trecute, Gili, cea mică, ți-a zis că ea vrea să se facă ”artistă, d-aia adevărată!” Că vrea la școală de oameni mari și că nu vrea să ”se lase”. Și te-a strâns în brațe. Ai început în mintea ta să găsești motive pentru care vei face tot posibilul să îi lași lumina aprinsă în ochi:

O dau la grădiniță! Acolo o să se joace, o să cânte. O să învețe poezii! O să aibă jucăriile pe care eu nu i le pot da. O să îi fie cald peste zi și o să învețe despre cum poate fi un om sănătos! Si poate ca o să meargă si la grădina zoologică?!

La școală o să învețe alături de alți copii. Sigur este bună la muzică! Îmi cântă mereu prin casă când dă cu mătura, când stă cu mine și curăță cartofi! Si o să-mi citească! Așa cum îmi citea Sandor, fii-miu, când era și el la școală. Dar el nu își petrecea atât de mult timp cu mine. El…”cu băieții”. O să-mi citească ca dascălul din biserică, cântat.

E puternică! Știe să se lupte! E încăpățânată! Seamănă cu taică-su! O să-i fie greu! Dar eu nu o țin acasă! O văd că dacă își pune în cap ceva, nu se lasă până nu reușește! Poate se face învățătoare?! O să

fie cineva în sat! O să cânte și la vioară! O să crească și o să învețe copiii din sat. O să-i învețe pe copii limba noastră, romani. O să-i zică satul "Sărut mâna!" și o să ne privească satul altfel.

După ce termină școala, o să se mărite. Îi găsim un băiat bun, cu respect pentru școală și pentru nevastă. Sau o să-l găsească ea, dintre colegi. O să facă împreună o casuță, o să o ridice singuri, căci o să muncească amândoi. Și când o fi, o să-mi facă și nepoți, când se hotărăsc ei. Dar o să meargă la medic, o să nască la spital, o să știe să ii hrănească. Și o să-i dea la școală. Nu-mi fac griji că nu o să aibă grijă de noi.

PREVENIREA ABUZULUI, EXPLOATĂRII, TRAFICULUI

"Niște copii trăiesc într-o cocioabă din table pe un vârf de deal. Sunt patru fetițe și un bebeluș. Are grijă de ele un bătrân, a fost oier la viața lui. De la atâta stat în frig, nu prea mai poate să meargă. Fetițele se joacă în liniște, își fac culcuș cu o pătură sprijinită pe niște pari, lângă cocioabă. Cea mai mare trebuie să aibă vreo șapte ani. Bătrânul le mai trimite să strângă gunoaie din rampă, să le vândă la intermediari. Pe un kil de sticlă sortată iau 20 de bani. Pe un sac cam un leu, un leu douăzeci. Le-a mai pus să planteze niște verdețuri pe o bucată de pământ din fața cocioabei, mai face o ciorbă"[12]

Când eram mici, am făcut cărămizi cu părinții, am fost cu oile pe câmp, am sortat fier. Ajutam familia. Era un lucru important ce faceam noi", dar .....

Atunci când un copil stă în frig, nu are hăinuțe, nu mănâncă nu se poate dezvoltă așa cum trebuie. De multe ori, pentru a face rost de un bănuț în plus, copiii merg la muncă "nu ceva greu, să ajute un vecin prin curte"." Așa am crescut și eu, și uite! Sunt bine."...

Insă:

- ai stat în frig și ai făcut efort mai mare decât puteai face la vârsta ta,
- ai început să te îmbolnăvești mai mult decât până atunci,

[12] https://www.scena9.ro/article/segregare-romi-pata-rat-cluj

- nu te-ai mai dus să te joci cu copii în sat,
- nu ai mai fost la școală.

Atunci când acest lucru se transformă în obișnuință, în firesc, și copiii nu mai merg la școală pentru a aduce bani pentru frații lui mai mici, pentru familie se petrece ceva rău.

Sunt familii în care fata de 8 ani își crește frații mai mici. Gătește pentru ei și pentru cei mai mari. Acesta NU este un BINE pentru ea. Si nici pentru CEILALȚI. Este un lucru greu de dus pentru fetiță. Este pentru ADULȚI.

Sunt familii care își ”dau copilul la stână”, în altă localitate, departe de casă. Chiar dacă aparent ”copilul va aduce bani în casă”, despărțirea de familie este GREA, iar la stână este PERICULOS pentru el. Este o muncă pentru ADULȚI.

Sunt familii care își trimit copii la muncă în bar, la siloz, la descărcat. Acolo RISCĂ să stea în mirosuri sau în aer poluat, să consume țigări și alcool, să nu mănânce. Acestea sunt riscuri GRAVE pentru copil. Munca este LEGALĂ după 15 ani, DOAR în anumite CONDIȚII DATE DE LEGE. Această muncă este pentru ADULȚI.

Sunt anumiți copii care sunt vânduți de familie să facă diferite munci. ACEST lucru NU este PENTRU NIMENI! NICI ADULȚI, NICI COPII!

Și totuși, cum să te descurci când ai nevoie de ajutor? TOȚI trecem prin moment dificile și facem greșeli fără să vrem.

Ai încredere în liderul zonal. El, împreună cu mediatorul sanitar sau mediatorul școlar, te pot susține să afli mai mult despre ce îî face bine copilului. Cum îl poți feri de lucruri rele care i se pot întâmpla. Sau cum poți tu depăși situațiile dificile când NU TE MAI DESCURCI! Ei sunt acolo să te ajute.

ÎNCURAJAREA PARTICIPARII ÎN CADRUL COMUNITĂȚII
Empowerment comunitar

Fetița ta vine acasă plângând și îți spune că prietena ei cea mai bună, care este colegă de clasă cu ea nu a mai venit la școală de ceva timp. Știi că ai ei o duc greu șă că au plecat ”în afară” și că a rămas acasă cu bunicul și cei sase frați. Ea e micuță tare, slăbuță. Bunicul, om în vârstă și bonav, ce să facă și el?!

Nici tu nu o duci prea bine, dar copiii tăi se duc la școală și au fost ajutati acolo. Și ți se rupe inima de tristețea fetei tale.

Ai luat hotărârea să vorbești în sat șă vedeți cum puteți să-l ajutați pe ”ăl bătrân” să țină copiii bine. Și mai sunt și alții în comunitate care pot ajuta.

Vorbim cu femeile din sat șă ajute copiii cu hrană, să le gătească și să îi ajute la curățenie. Să îi învețe să gătească.

Hotărâm în sfat că trebuie să-i ajutăm să punem casa pe picioare: să punem o mână de chirpici și o găleată de var pentru curățenie.

Fierarul le poate repara căruța ca să poată să ajungă bunicul la târg… Pe vremuri, era căldărar iscusit. Mai are și acum obiceiul de a bate ibrice, în zilele de vară, în curte, printre hârjoana copiilor.

Apoi, te duci la școală. Ceri ajutorul acolo și le spui ce vrei să faceți. Școala trebuie să vă ajute, să vină cu soluții: si pe tine te-au trimis la Centru și ei te-au ajutat. Ți-a fost bine atunci, imediat, dar acum îți este și mai bine: ai înscris copii la școală și la medicul de familie, au alocații și ai găsit un loc de muncă. Și peste zi, copiii stau la Centru, după școală. Îi ajută să facă lecțiile și au o masă caldă.

Cei mici trebuie să fie ajutați de mediatorul sanitar să aibă grijă de sănatate și să anunțe medical. Mediatorul social trebuie să îl ajute pe pe bunic să vadă cum poate face ceva, căci ar putea să vândă ibricele pe care le realizează. Poate la magazinul din sat?! Sau la comună?!

Până să cer ajutorul, am crezut că nu pot face nimic. Dar am ajuns să cred că oricine poate fi de folos și că impreună putem să facem pe altcineva să poată să fie bine!

B. Mesaje cheie transmise părinților / adulților de etnie romă din textul pliantului campaniei de conștientizare

CU DRAG DE COPILUL TĂU, TRIMITE-L LA ȘCOALĂ!

îl înscrii la grădiniță sau la școală și la centrul de zi.

Dacă ți-e greu să-i cumperi haine sau caiete, cere ajutor la centrul de zi, la școală sau la biserică! Sigur vei gasi susținători!

Ai grijă să nu lipsească de la școală. Dacă îl trimiți să muncească sau îl ții acasă să aibă grijă de frații mai mici, în loc să meargă la școală - îi faci un rău! Ţine cont că este copil și că are nevoie de joc, școală și interacțiune cu alți copii, iar orice muncă care duce la lipsa copilului de la scoală este considerată exploatare și este interzisă de lege.

Ai dreptul și datoria să vorbești cu educatorii sau cu profesorii ori de cate ori simți că nu este ușor să fii părinte: dacă nu știi să-ți ajuți copilul la lecții, dacă copilul are probleme la școală, dacă vrei să fii sfătuit cum să-și continue studiile.

Cere sprijinul personalului de la centrul de zi dacă vrei să fii ajutat în relația cu școala.

CU DRAG DE COPILUL TĂU, AI GRIJĂ SĂ FIE PROTEJAT!

Copilul nu trebuie să fie lovit și nici pedepsit provocându-i-se suferință, lăsat fără mâncare sau închis. Toți membrii familiei trebuie să-l protejeze.

Muncile grele și periculoase pentru copil sunt foarte dăunătoare: copilul se poate îmbolnavi, abanonează școala și poate fi exploatat de alții.

Dacă pleci la muncă în străinătate, este obligatoriu să declari și să lași copilul în grija unei persoane din familie. Mergi la primărie și cere sprijin să faci formalitățile legale!

Ai dreptul și datoria să ceri sprijin la centrul de zi sau la școală dacă vrei sfaturi ca să fii un părinte mai bun.

Când dai de greu, poți să ceri sprijin de la primărie (serviciul social) - pentru a găsi un loc de muncă, pentru a învăța o meserie, pentru a beneficia de ajutor. Este bine să știi că nu ești singur!

DATE DE CONTACT

Site-ul oficial al proiectului:
www.vip-plus.crips.ro

Promotor: DGASPC Ialomița
www.dpcialomita.ro
office@dpcialomita.ro

Partener 1: DGASPC Arad
www.dgaspc-arad.ro
secretariat@dgaspc-arad.ro

Partener 2: DGASPC Buzău
www.dgaspc-buzau.ro
monitorizarebz@dgaspc-buzau.ro

Partener 3: DGASPC Mureș
www.dgaspcmures.ro
office@dgaspcmures.ro

Partener 4: CRIPS București
www.crips.ro
crips1@crips.ro

Proiectul beneficiază de un grant în valoare de € 954.209, oferit de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE în cadrul Programului Dezvoltare locală.

Obiectivul proiectului este creșterea șanselor de incluziune socială și o mai bună abilitare a copiilor și tinerilor de etnie romă și a familiilor acestora din comunităţi rurale și cartiere urbane defavorizate din judeţele Ialomiţa, Arad, Buzău și Mureș, asigurând dezvoltarea calităţii serviciilor acordate de 9 centre de zi.

Material realizat cu sprijinul financiar al Granturilor SEE 2014 – 2021.
Conținutul acestuia (text, fotografii, video) nu reflectă opinia oficială a Operatorului de Program, a Punctului Național de Contact sau a Oficiului Mecanismului Financiar. Informațiile și opiniile exprimate reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorilor.